

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
TECHNICAL UNIVERSITY OF CRETE

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

Ερευνητική εργασία

ΧΑΝΙΑ 2023-2024

“ Η ενσωμάτωση ενός Καλλιτεχνικού Έργου
σε Αρχιτεκτονική κλίμακα
: Η τέχνη του Βιτρό ”

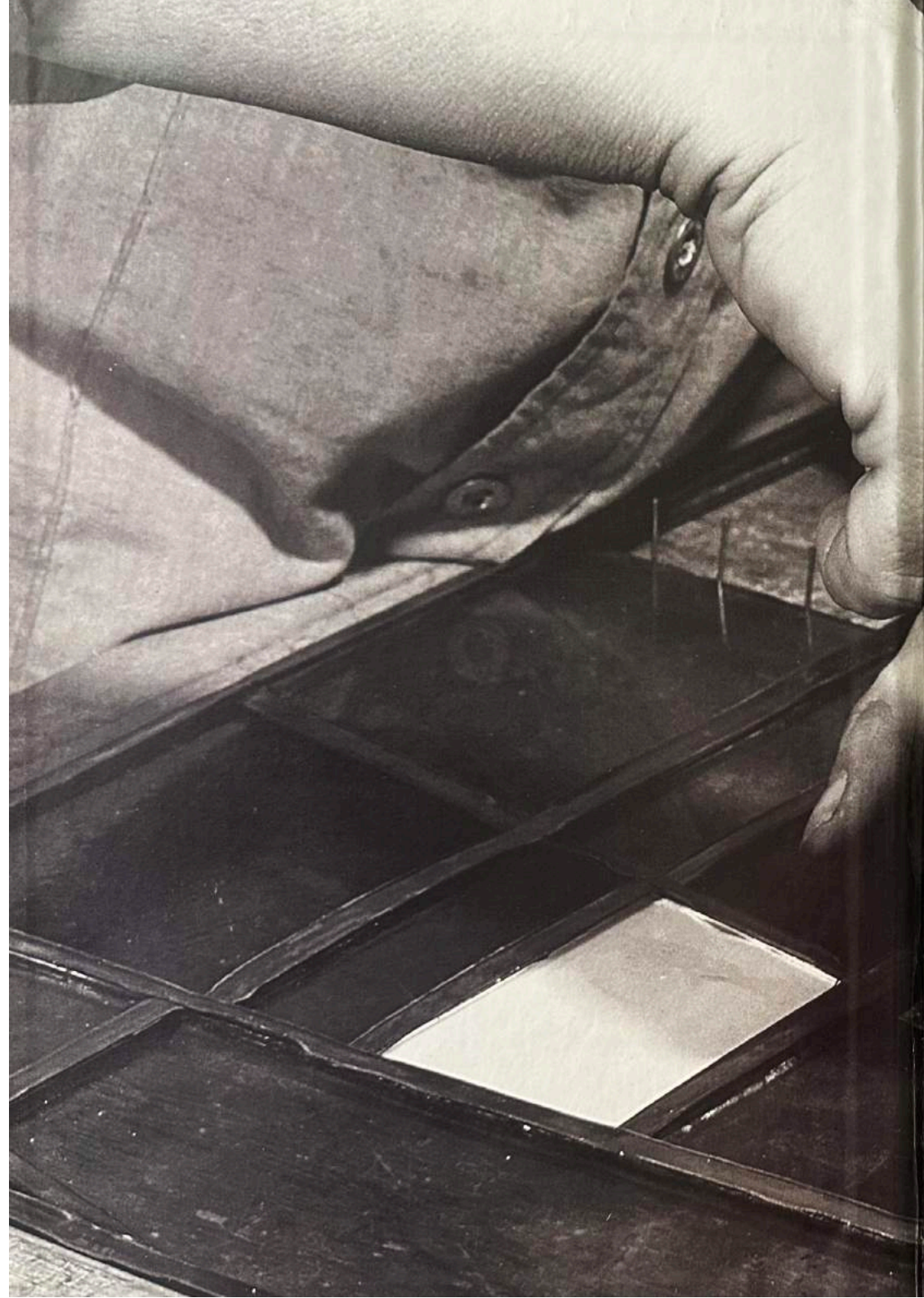
Επιβλέπων καθηγητής |
Ανδρεαδάκης Δημήτριος

Παναγιώτης Μιχαήλ Ζουρούδης

| *Architecture is a visual art , and the buildings speak for themselves.* |

-Julia Morgan

[E1] . Η καλλιτέχνης Μερόπη Πρέκα στον χώρο εργασίας της.

- Ευχαριστίες ,

Στον επιβλέποντα καθηγητή μου Ανδρεαδάκη Δημήτριο.
Που με συνόδευσε με υποστήριξη καθ'όλη την
διαδρομή της εργασίας.

Στους γονείς μου.
Για την υποστήριξή τους.

Στους φίλους μου.
Που είναι δίπλα μου, από την αρχή.

Λέξεις κλειδιά :

Ενσωμάτωση Καλλιτεχνικού έργου | Brian Clarke | Μερόπη Πρέκα | Βιτρό και Αρχιτεκτονική | Συνεργασία Αρχιτεκτόνων και Καλλιτεχνών

Περίληψη :

Σε ποιο βαθμό είναι σημαντική η ενσωμάτωση ενός καλλιτεχνικού έργου σε αρχιτεκτονική κλίμακα ;

Πως μπορούν να συνεργαστούν Αρχιτέκτονες και Καλλιτέχνες για να δημιουργήσουν χώρους συνυφασμένους με την ανθρώπινη εμπειρία και πολιτιστική εξέλιξη.

Η ενσωμάτωση ενός καλλιτεχνικού έργου σε αρχιτεκτονική κλίμακα είναι ένα φαινόμενο υπό συνεχή αμφισβήτηση, κυρίως για τα αποτελέσματά του. Η παρούσα μελέτη διερευνά αρχικά την ιστορία του βιτρό και της χρήση αυτού, μια μορφή τέχνης που υπερβαίνει τα όρια των δυο κόσμων, προσφέροντας ένα εντυπωσιακό αποτέλεσμα. Εν συνέχεια το κύριο μέρος της μελέτης μέσα από την έρευνα και την ανάλυση του έργου και της ζωής των καλλιτεχνών Brian Clarke και Μερόπης Πρέκα, καλλιτέχνες που αξιοποιούν την τέχνη του βιτρό για να αναδείξουν ένα νέο τρόπο σκέψης σχετικά με την συνεργασία των δυο πεδίων, αποδεικνύεται ότι η επίδραση ενός έργου τέχνης σε ένα αρχιτεκτονικό πλαίσιο με δημόσιο ή μη χαρακτήρα, διαπλέκεται άμεσα με την κοινωνική δομή, διαμορφώνοντας παράλληλα την πολιτιστική ταυτότητα ενός τόπου. Η έρευνα και η διαδικασία της αναζήτησης ενισχύεται μέσα από μια συνομιλία με την ίδια την καλλιτέχνη Μερόπη Πρέκα, που αναδεικνύει την οπτική της σχετικά με την τέχνη του βιτρό και τη σημασία αυτής στην κοινωνία, εμπλουτίζοντας έτσι την κατανόηση του θέματος.

| Πιστεύω ότι η τέχνη του Βιτρό έχει τη δυνατότητα να προσφέρει το ίδιο αναβαθμιστικό αντίκτυπο στον αστικό ιστό όπως είχε στην αρχιτεκτονική τον 15ο αιώνα. Η ιδέα να φέρουμε αυτό το είδος υγρού, ρευστού, διαφανούς χρώματος στην καθημερινή μας εμπειρία, θα προκαλέσει μια "αλλαγή" στον τρόπο σκέψης... Μόλις το δοκιμάσετε, θα θέλετε πραγματικά να δοκιμάστε ξανά αυτό το "γλειφιτζούρι". |

- Brian Clarke

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ - ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ

1. **Εισαγωγή**
Ενσωμάτωση καλλιτεχνικού έργου σε αρχιτεκτονική κλίμακα.
2. **Το Βιτρό στην Αρχιτεκτονική**
  - 2.1 Ιστορική εξέλιξη της χρήσης του Βιτρό στην Αρχιτεκτονική
  - 2.2 Αισθητική και Σχεδιασμός
  - 2.3 Ιστορικά και σύγχρονα Αρχιτεκτονικά παραδείγματα
3. **Brian Clarke**
  - 3.1 Βασικά βιογραφικά στοιχεία καλλιτέχνη
  - 3.2 Γενικά συνθετικά χαρακτηριστικά
  - 3.3 Παραδείγματα καλλιτεχνικού έργου
  - 3.4 Θεωρητικό πλαίσιο
4. **Μερόπη Πρέκα**
  - 4.1 Βασικά βιογραφικά στοιχεία καλλιτέχνη
  - 4.2 Γενικά συνθετικά χαρακτηριστικά
  - 4.3 Θεωρητικό πλαίσιο : Saint Gobain – Γαλλική Εταιρία Λαυρίου
  - 4.4 Παράδειγμα : « Αέναςος ζωή »
5. **Συνέντευξη με την καλλιτέχνη Μερόπη Πρέκα**
6. **Συμπεράσματα**
  - 6.1 Η προσέγγιση των Καλλιτεχνών Brian Clarke και Μερόπη Πρέκα ως προς την χρήση του βιτρό στην αρχιτεκτονική.
  - 6.2 Επίδραση και σημασία στην κοινωνία.
  - 6.3 Προοπτικές για το μέλλον.
7. **Βιβλιογραφία**
8. **Κατάλογος εικόνων**

[Ε2] . Σχεδιασμένο Βιτρό από τον καλλιτέχνη Jacques Duval,
στο παρεκκλήσι Mishkan, στο Ισραήλ.

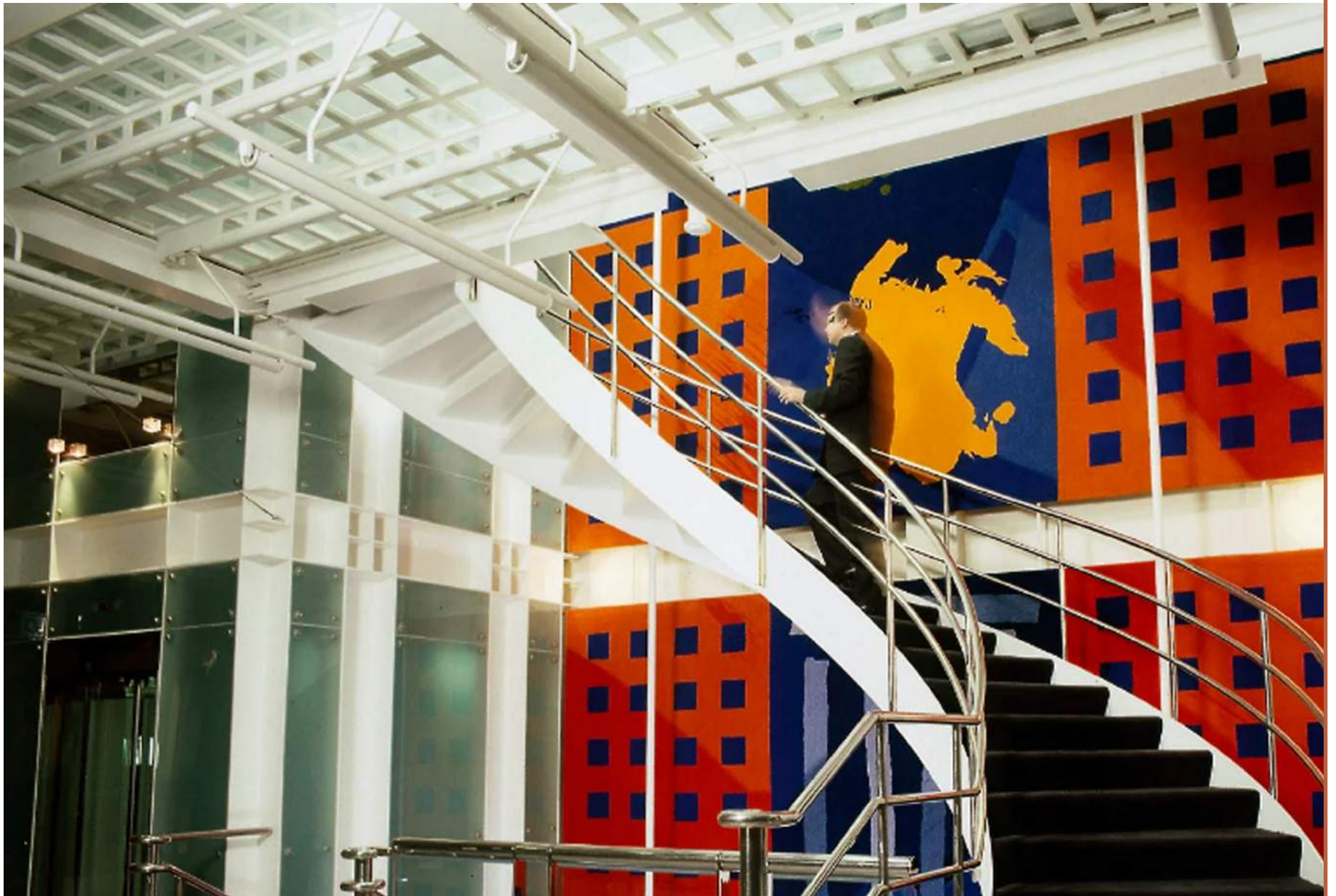

01

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ενσωμάτωση καλλιτεχνικού έργου σε αρχιτεκτονική κλίμακα.

[E3] .Brian Clarke - Carmelite House , 1992.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

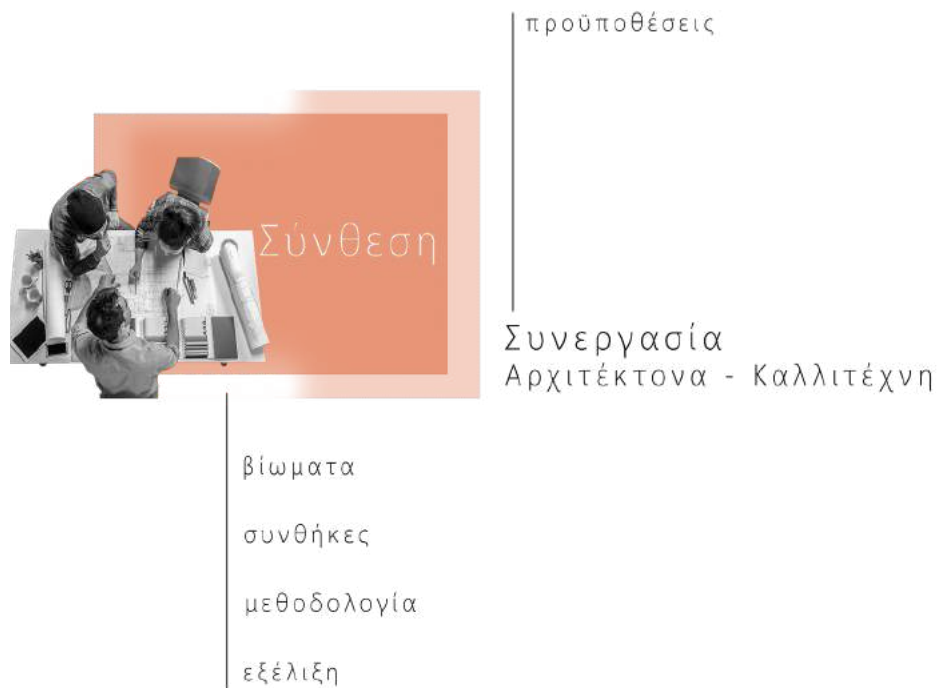
Ενσωμάτωση καλλιτεχνικού έργου σε αρχιτεκτονική κλίμακα.

Αφορμή για την εκπόνηση της εργασίας αποτέλεσε το ενδιαφέρον για την ατμόσφαιρα και την ποιότητα που προκύπτει από την **ενσωμάτωση ενός καλλιτεχνικού έργου σε αρχιτεκτονική κλίμακα**.

Η αλληλεπίδραση μεταξύ της αρχιτεκτονικής και των εικαστικών τεχνών αποτελεί ένα σύγχρονο φαινόμενο που διακρίνεται από την συνεχή αμφισβήτηση της σημασίας του. Το ενδιαφέρον για αυτή την συνεργασία αναδύθηκε λόγω των προκλήσεων που παρουσιάζονται στην επίτευξη μιας αρμονικής συνάντησης ανάμεσα στα δυο πεδία, καθώς και λόγω της εμπειρίας που βιώνει ο χρήστης κατά την αλληλεπίδραση του με αυτά.

Στο παρελθόν, καλλιτεχνικά έργα συχνά εντοπίζονται με την μορφή τοιχογραφιών, παραστάσεων θρησκευτικού περιεχομένου αλλά και με γλυπτά, συνθέτοντας τον διάκοσμο πολλών μνημείων. Σήμερα τα στοιχεία αυτά μπορούν να βρεθούν σε διάφορα οικοδομήματα, σε μικρότερη πυκνότητα, μέσω της τοποθέτησης εικαστικών έργων στο κέλυφος ή εσωτερικά των κτιρίων, το οποίο αποτελεί αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ αρχιτεκτονικής και τέχνης.

Επομένως γίνεται κατανοητό ότι η συνεργασία μεταξύ Αρχιτέκτονα και Καλλιτέχνη εξακολουθεί να είναι σημαντική μέχρι και σήμερα, δυστυχώς σε ένα πολύ μικρότερο βαθμό σε σύγκριση με το παρελθόν. [HB.1].

[E4].

Στην Ελλάδα , αυτές οι συνεργασίες εμφανίζονται την δεκαετία του 50' μέσα από δημόσια και ιδιωτικά οικοδομήματα , γεγονός που τα έκανε να ξεχωρίζουν μέσα στην πόλη .Τα εικαστικά έργα ενσωματώνονται στη δομή των κτιρίων με στόχο την αλληλεπίδραση με τον δημόσιο χώρο.

Ποικιλία τεχνικών, κλίμακες μεγεθών έχουν χρησιμοποιηθεί ως συμβολισμοί και **αποτελούν το πυρήνα της αρχιτεκτονικής σύνθεσης.**

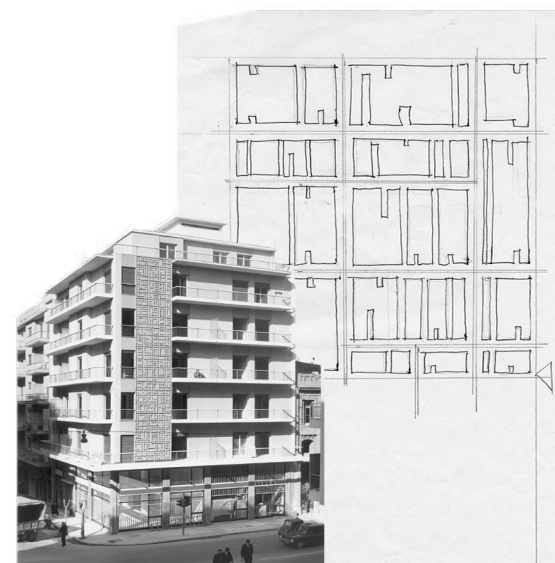
"...μια σειρά από έργα τα οποία χρωστάνε την ύπαρξη τους σε συγκεκριμένες αφορμές.Μια τέτοια αφορμή είναι η πρόσκληση να <<διακοσμήσεις>> μια επιφάνεια που ανήκει ως οικοδομικό στοιχείο σε ένα αρχιτεκτόνημα,το οποίο αποτελεί πρόκληση και σηματοδοτεί την υπάρξει ενός διαλόγου ανάμεσα στον άνθρωπο και την τέχνη..."

- Θανάσης Εξαρχόπουλος

Ο Θανάσης Εξαρχόπουλος, με το προλογικό σημείωμα του, σε ένα λεύκωμα για τις συνεργασίες της εποχής του 60', περιέγραψε και ανέδειξε δικές του εικαστικές παρεμβάσεις σε διάφορα αρχιτεκτονικά έργα.

Ένα παράδειγμα ,αποτελεί η συνεργασία του καλλιτέχνη με τον αρχιτεκτονικά Σάββα Κουρκούλη , **η Πολυκατοικία Ιουλιανού 60 και Αχαρνών στην Αθήνα** , όπου ο καλλιτέχνης δημιούργησε μια τυφλή επιφάνεια, στην όψη της οικοδομής,με επαναλαμβανόμενα γεωμετρικά μοτίβα τα οποία συνεργάζονται με το φως του ηλίου για να δημιουργήσουν εντυπωσιακές φωτοσκιάσεις στην συνολική επιφάνεια ,λειτουργώντας ως σημείο αναφοράς της περιοχής .Η κατασκευή πραγματοποιήθηκε από ανεπίχριστο σκυρόδεμα. [51].

Επομένως στη σύγχρονη αρχιτεκτονική , η αλληλεπίδραση του καλλιτεχνικού έργου με την αρχιτεκτονική κλίκα έχει μετατραπεί σε αντικείμενο έντονου ενδιαφέροντος. Ένα από τα κύρια μέσα που χρησιμοποιούνται για την πραγματοποίηση αυτής της ενσωμάτωσης είναι το βιτρό, το οποίο αποτελεί μια μοναδική έκφραση τέχνης και αρχιτεκτονικής .Η παρούσα έρευνα επιδιώκει να διερευνήσει της σημασία της ενσωμάτωσης του καλλιτεχνικού έργου στην αρχιτεκτονική μέσω του βιτρό.

[51]. Πολυκατοικία Ιουλιανού 60 και Αχαρνών, Αθήνα.

02

Το Βιτρώ στην Αρχιτεκτονική

[E6] .Γυαλί με ειδική επεξεργασία , επινώση της Καλλιτέχνη Μερόπης Πρέκα.

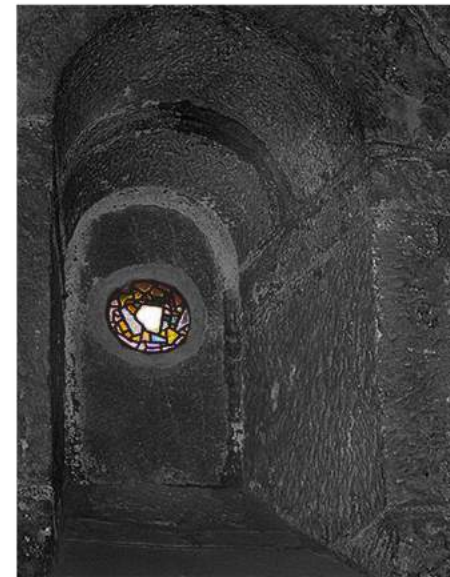
2.1 Ιστορική εξέλιξη της χρήσης του Βιτρό στην Αρχιτεκτονική

...

Το βιτρό αποτελεί μια εκλεπτυσμένη αλληλεπίδραση μεταξύ του φωτός και του χρώματος που εξάπτει την φαντασία του παρατηρητή με την εμφάνισή του.

Οι μοναδικές χρωματιστές αρμονίες του βιτρό δεν οφείλονται μόνο σε κάποια ειδική τεχνική, αλλά κυρίως στην **εκμετάλλευση των ιδιοτήτων του φωτός και της ευέλικτης αντίληψης της ανθρώπινης όρασης**. Ο αρχιτέκτονας καθορίζει τη φαινομενική τιμή φωτεινότητας που διατρέχουν τα ανοίγματα, της εκάστοτε κατασκευής και έτσι καθορίζει πάντα μια συγκεκριμένη κλίμακα τιμών φωτεινότητας με την οποία πρέπει να εργαστεί ο καλλιτέχνης. [HB.4].

Η προέλευση του βιτρό, μέχρι και σήμερα, δεν είναι αποδεδειγμένη. Οι Αιγύπτιοι ή οι Μεσοποταμιοί αγγειοπλάστες είναι πιθανό να ανακάλυψαν κατά λάθος την τεχνική του βιτρό όταν έψηναν τα αγγεία τους. Τα βιτρό που κατασκεύαζαν στα εργαστήρια τους είχαν την μορφή Αιγυπτιακών σφαιριδίων, χρωματιστές γυάλινες χάντρες περίπου το 2750 έως το 2625 π.Χ. Οι Ρωμαίοι ήταν οι πρώτοι που χρησιμοποίησαν στις κατοικίες τους παράθυρα από βιτρό, τον πρώτο αιώνα μ.Χ. Το γυαλί που χρησιμοποιούσαν ήταν ακανόνιστο και όχι πολύ διαφανές. Στην συνέχεια ένα από τα παλιότερα παραδείγματα χρήσης της τέχνης του βιτρό με μορφή παραθύρου ανακαλύφθηκε στο μοναστήρι του Αγίου Παύλου στην πόλη Jarrow της Αγγλίας, το οποίο κατασκευάστηκε το 686 μ.Χ. [Σ2].

[E7-8] .Βιτρό στο μοναστήρι του Αγίου Παύλου στο Jarrow της Αγγλίας, 686 μ.Χ.

[E9] .Μορφή αιγυπτιακών σφαιριδίων, περίπου το 2750 π.Χ.

Μεσαίωνας

Η επεξεργασία γυαλιού με την μορφή παραθύρου αυξήθηκε κατά τη γοτθική περίοδο, με την μορφή που είναι γνωστή μέχρι και σήμερα. Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα η εκκλησία ήταν αυτή που χρηματοδοτούσε την κατασκευή των περισσότερων βιτρό της εποχής. Ο ηγούμενος Suger του Saint Denis, γνωστός προστάτης της τέχνης του βιτρό, χρησιμοποιούσε τον πλούτο του Αβαείου για να τοποθετήσει βιτρό στα παράθυρα των εκκλησιών καθώς θεωρούσε πως το φως αποτελεί εκδήλωση του ίδιου του Θεού. Τα βιτρό της εποχής απεικόνιζαν φιγούρες θρησκευτικού χαρακτήρα με στόχο την αφήγηση ιστοριών από την Βίβλο σε λαϊκούς που ερχόταν σε οπτική επαφή με αυτά. Σήμερα ιστορικοί μελετούν αυτά τα παράθυρα για να μάθουν την καθημερινότητα της εποχής. [Σ3][Σ8].

Αναγέννηση

Ο διεθνής Γοτθικός ρυθμός επηρεάζει την τέχνη του Βιτρό κατά το πρώτο μισό του 15ου αιώνα. Μέσα από την γνώση για την ιστορία των κουστουμιών της εποχής γίνεται καλύτερα αντιληπτή η χρονολογική τοποθέτηση των παραθύρων. Τα αλληγορικά θέματα ήταν ακόμη πιο λεπτομερή από την μεσαιωνική εικονογραφία και οι φιγούρες αντιπροσωπεύουν αφηρημένες ιδέες. Αλλαγή υπήρξε και στο τρόπο κατασκευής των βιτρό της εποχής καθώς οι τεχνίτες σχεδίαζαν αρχικά κινούμενα σχέδια σε χαρτί και στην συνέχεια με την μορφή μοτίβων τα οποία έδειχναν και στους πελάτες, δηλαδή την εκκλησία. Την περίοδο 1450 με 1550 δεν παρατηρήθηκε μείωση της ζήτησης του βιτρό αλλά αντίθετα αυξήθηκε μέσα από την επιρροή της περιοχής Φλάνδρα. Τα φλαμανδικά σχέδια βιτρό ήταν παρόμοια με ελαιογραφίες του Van Eyck, με έντονες μορφές και χρώματα. Τα γαλλικά γοτθικά βιτρό ήταν ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της γοτθικής αρχιτεκτονικής, τα οποία εμφανίζονται κυρίως στους καθεδρικούς ναούς με διασημότερο τον καθεδρικό ναό της Chartes. [Σ6].

17ος - 18ος - 19ος αιώνας

Τον 17ο και 18ο αιώνα υπήρξε οριστική παρακμή της τέχνης του βιτρό, όμως το 19ο η γοτθική αναβίωση που ήρθε ως απόγονος του ρομαντισμού αντιπροσωπεύει την αρχή μια αναζωογόνησης της τέχνης. Ο Viollet Le Duc, υπήρξε πρωτοπόρος σε αυτόν τον τομέα. Στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα ανά κατασκευάστηκαν οι μέθοδοι της πρώιμης γοτθικής περιόδου, μέσα από την μαζική παραγωγή γυαλιού στην Γερμανία. Το κίνημα της Art Nouveau, χρησιμοποίησε το βιτρό ως ένα στοιχείο για τον διάκοσμο των κατασκευών.

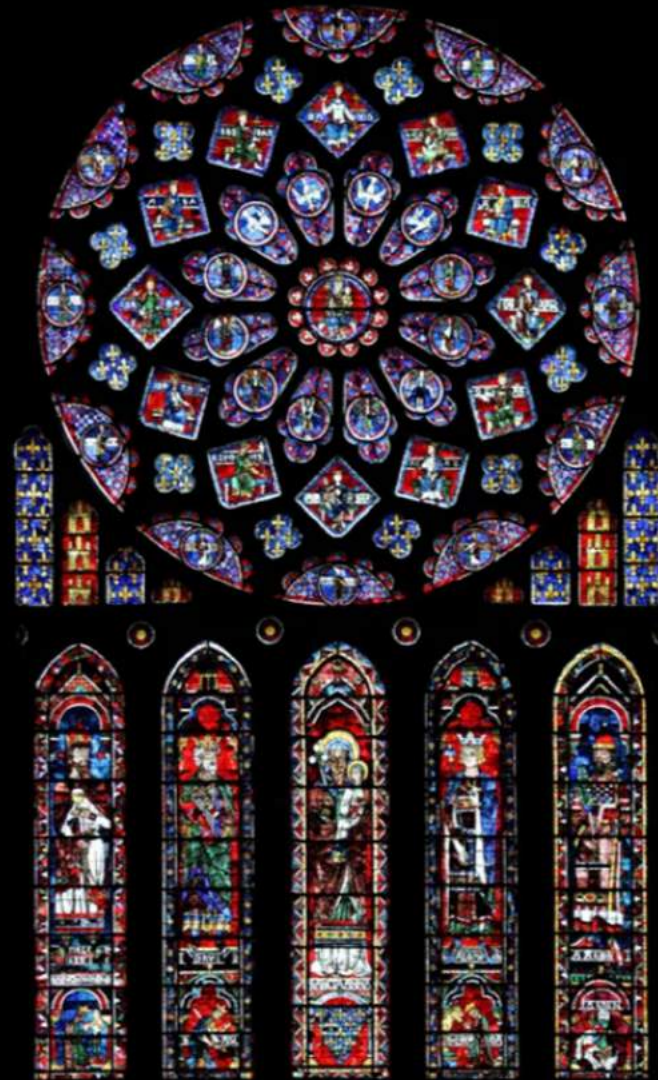
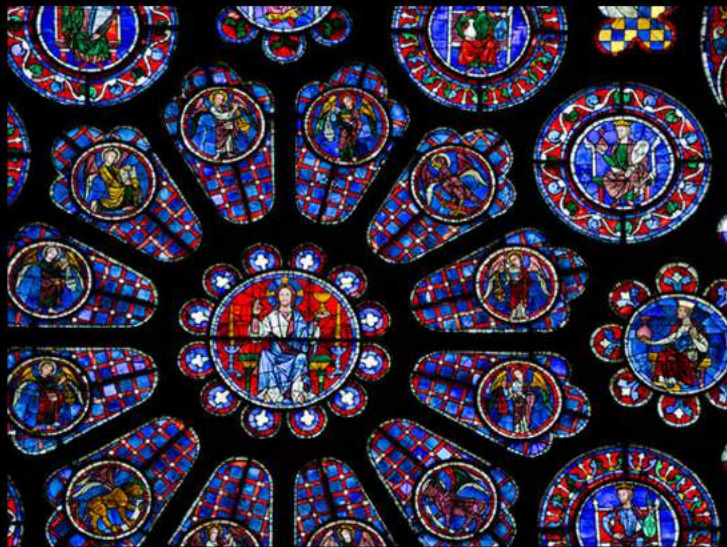
Στην Ελβετία, τα πρώτα δείγματα για μια ανανέωση της τέχνης του βιτρό εντοπίζονται το 1895, χάρη στο διαγωνισμό που άνοιξε για νέα παράθυρα στον καθεδρικό ναό του Αγίου Νικόλαου στο Fribourg. Ο Πολωνός καλλιτέχνης, Joseph Mehoffer, σχεδίασε παράθυρα τα οποία ανήγγειλαν μια αναγέννηση στην ιστορία του σύγχρονου βιτρό. [HB.6].

[E10] .Ο ηγούμενος Suger του Saint Denis, 1122 μ.Χ.

[E11] . Γαλλικά γοτθικά βιτρό , Καθεδρικός ναός της Chartes ,
12ος αιώνας μ.Χ

Ένα σημαντικό σημείο αναφοράς για το σχεδιασμό βιτρό στην σύγχρονη εποχή, ήταν το εργαστήριο ζωγραφικής γυαλιού που αναπτύχθηκε το 1920 από τον **Johannes Itten**, καθηγητή της αρχιτεκτονικής και καλλιτεχνικής σχολής του **Μπάουχαους**. [Σ9]. [Σ10].

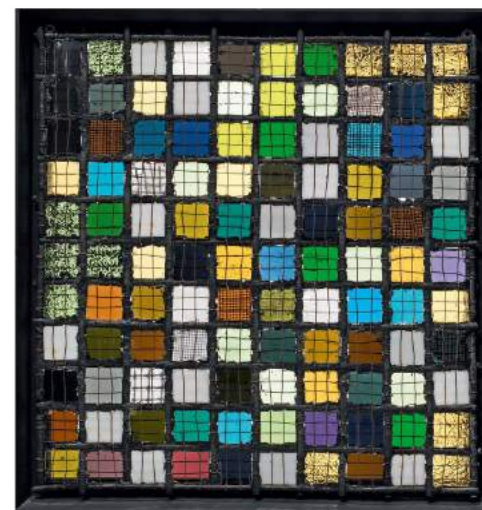
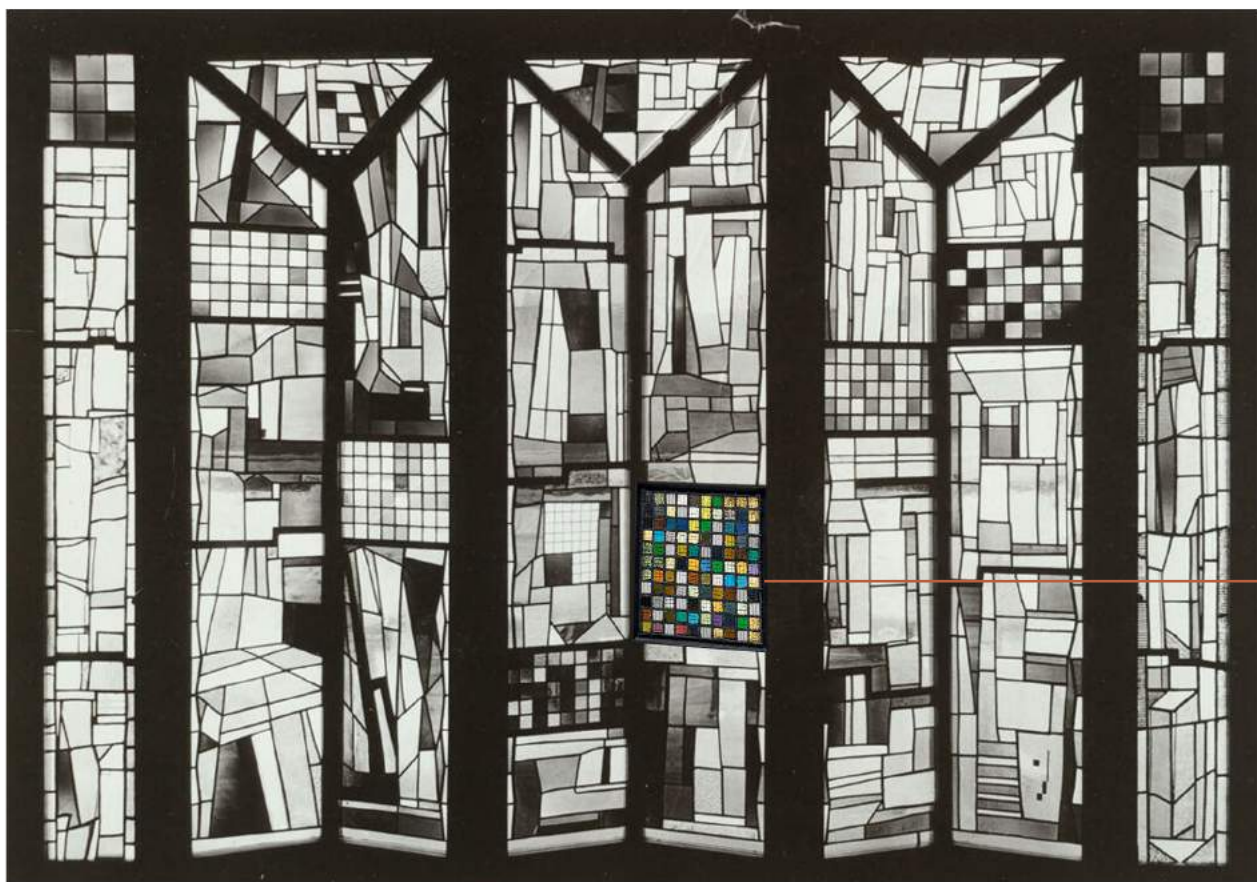
Το 1922 διορίστηκε ως προσωρινός καθηγητής του εργαστηρίου ο **Josef Albers**. Μέσα από τα έργα του για το Sommerfeld House, το Otte House στο Βερολίνο και το κλιμακοστάσιο του Μουσείου Grassi, δημιούργησε τα πιο γνωστά έργα τέχνης του εργαστηρίου. Σε αντίθεση με τα εργαστήρια που βασίζονται στην μαζική παραγωγή, το εργαστήριο στη σχολή του Μπάουχαους άφηνε ελεύθερα τα περιθώρια για πειραματισμό. Το εργαστήριο έκλεισε όταν η σχολή του Μπάουχαους μεταφέρθηκε στο Dessau. [Σ12].

[E12]. Ο Josef Albers .

[E13]. Εργαστήριο ζωγραφικής γυαλιού, Bauhaus Weimar, 1923.

[E14] .Έργο Βιτρό του Josef Albers
| Sommerfeld House .

2.2 Αισθητική και Σχεδιασμός

...

Το βιτρό αποτελεί μια τις δυσκολότερες σε επίλυση τέχνη μέχρι και σήμερα. Ο καλλιτέχνης διακρίνεται από την ικανότητα του να αντιλαμβάνεται τις δεσμεύσεις των ρυθμίσεων του φωτός προς την εμφάνιση του βιτρό, καθώς και να αντιμετωπίζει τις δομικές απαιτήσεις που προκύπτουν. Τα στατικά στοιχεία του γυαλιού και της αρχιτεκτονικής υπόκεινται σε μεταβολές με βάση την αλληλεπίδραση του φωτός και των χρωμάτων. Ο σχεδιασμός των παραθύρων από βιτρό προκύπτει μέσα από την λεπτομερή ανάλυση της κίνησης του ηλίου ώστε όταν ανατέλλει, τα ανατολικά παράθυρα να αρχίσουν να χάνουν την λάμψη τους, μέχρι το μεσημέρι, και άμεσες ακτίνες να κατακλύζουν τη νότια πλευρά του εκάστοτε κτιρίου. [Σ13].

Το βιτρό θεωρείται μια ζωγραφική τέχνη με βασικά εργαλεία το φως και το χρώμα. Οι επιλογές χρωμάτων είναι ένα μέσο επικοινωνίας διαφορετικών ιδεών και συναισθημάτων. Τα βιτρό θρησκευτικού χαρακτήρα έχουν συγκεκριμένη σημασία, ανάλογα με το χρώμα που θα χρησιμοποιηθεί σε αυτά. Το κόκκινο αντιπροσωπεύει το αίμα του Χριστού και συνδέεται με έντονα συναισθήματα όπως μίσος και αγάπη. Το χρώμα μωβ συμβολίζει την αλήθεια ενώ το μπλε την ειλικρινά και την ελπίδα. Το πράσινο είναι σύμβολο αναγέννησης το οποίο συνδέεται άμεσα με τη ζωή και τον θάνατο, ενώ το άσπρο αναδεικνύει τα συναισθήματα αθωότητας και πένθους.

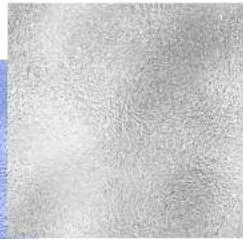
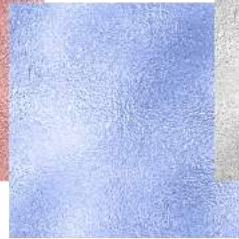
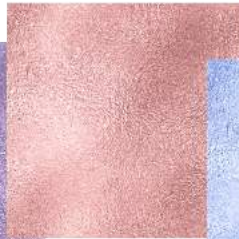
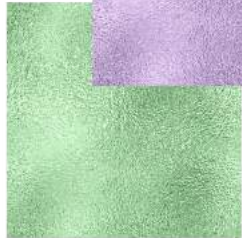
Η τεχνική του βιτρό απαιτεί μεγάλη επιδεξιότητα από τον τεχνίτη καθώς είναι μια επίπονη διαδικασία. Το γυαλί αποτελεί το βασικό υλικό για την κατασκευή του βιτρό, το οποίο διαμορφώνεται μέσα από συγκεκριμένες φυσικές διαδικασίες. Μετά από την διαμόρφωση μιας φουαλίδας γυαλιού, αυτή μετατρέπεται σε σωληνοειδές σχήμα και κόβεται για να σχηματιστεί ένα φύλλο κόκκινου μείγματος σε εύπλαστη μορφή. Τελικά, με την βοήθεια κλιβάνου το μείγμα έρχεται σε θερμοκρασία δωματίου ώστε το κόψιμο του σε οπουδήποτε σχήμα να αποτελεί μια εύκολη διαδικασία. Το κάθε χρώμα βιτρό προκύπτει μέσα από την επεξεργασία του γυαλιού με οξείδια, όπως το κοβάλτιο για το χρώμα μπλε ενώ το μαγγάνιο για το μωβ.

Η πολυδιάστατη φύση της τέχνης του βιτρό, αποκαλύπτει την ευαισθησία του καλλιτέχνη στην αλληλεπίδραση του με το φως και το χρώμα, καθώς και η διαδικασία κατασκευής αναδεικνύει την επιδεξιότητα και την τεχνογνωσία που απαιτεί η δημιουργία αυτών των μοναδικών έργων τέχνης.

Άλήθεια.

Έντονα συναισθήματα.

Αθωότητα - Πένθος.

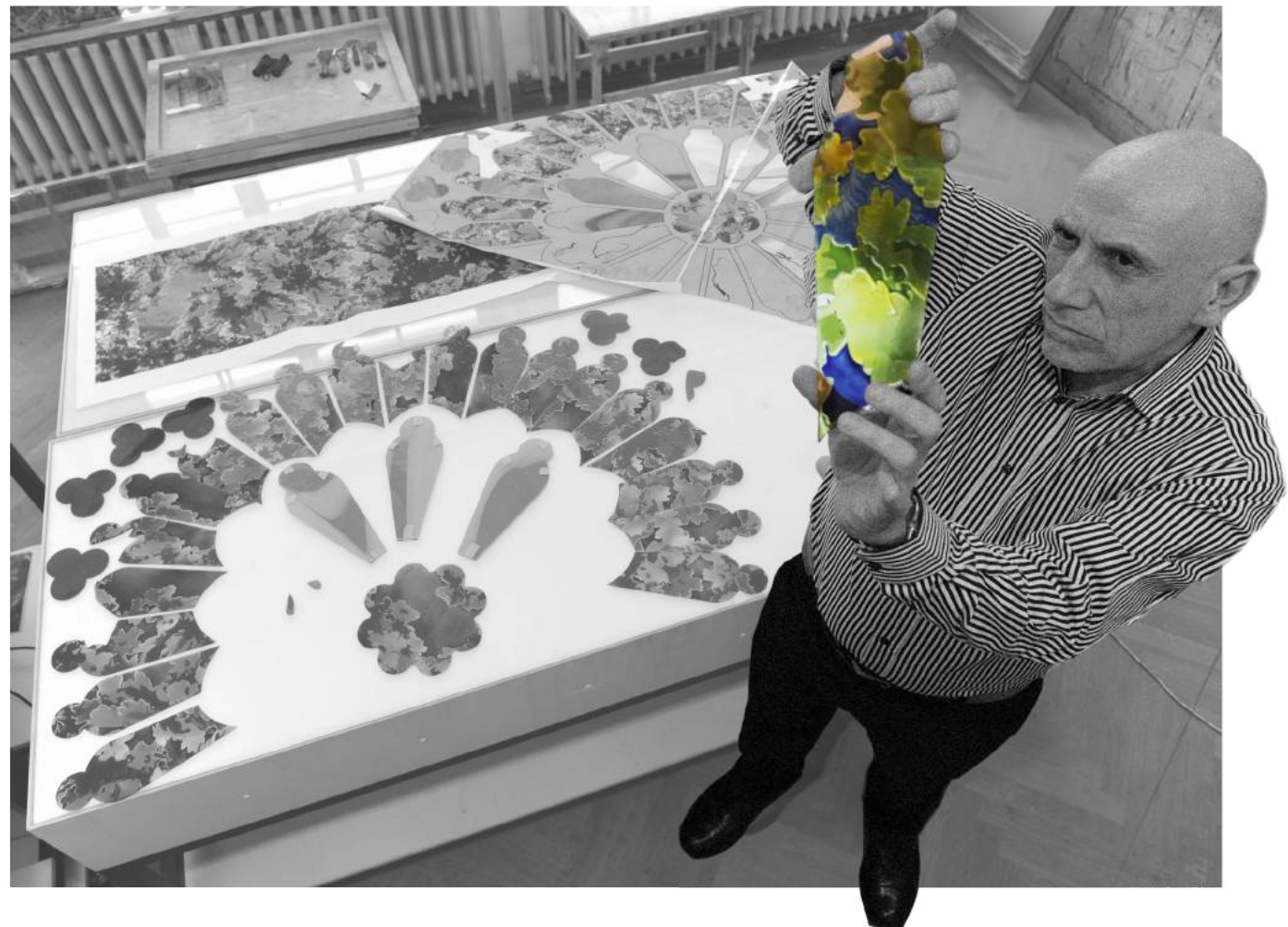

Ειλικρινά - Ελπίδα.

[E15] . Επιλογές χρωμάτων = μέσο επικοινωνίας διαφορετικών ιδεών .

Σύμβολο αναγέννησης.

[E16] . Brian Clarke , New York Times , Ιανουάριος 2016 .

2.3 Ιστορικά και σύγχρονα Αρχιτεκτονικά παραδείγματα

...

Καθεδρικός ναός της Κολωνίας

Ο Καθεδρικός ναός της Κολωνίας αποτελεί τη μεγαλύτερη γοτθική εκκλησία στην βόρεια Ευρώπη. Στην θέση του βρισκόταν ένας παλιότερος καθεδρικός ναός που καταστράφηκε από πυρκαγιά το 1248, ενώ η ανέγερση του νέου ναού ξεκίνησε αμέσως μετά. Ωστόσο η εργασία διακόπηκε για αιώνες. Η πλήρης αποκατάσταση του ναού ξεκίνησε την δεκαετία του 1820 μετά από πίεσης του Sulpriz Boisseree, Γερμανού υποστηρικτή της Γοτθικής Αναγέννησης. Τα παλιότερα παράθυρα από βιτρό του ναού κατασκευάστηκαν τον 13ο αιώνα. Το 2007 αντικαταστάθηκε ένα παράθυρο από βιτρό του 19ου αιώνα, που είχε καταστραφεί στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, από ένα παράθυρο από βιτρό του καλλιτέχνη Gerhard Richter στο νότιο τμήμα του καθεδρικού ναού. Το έργο αποτελείται από περισσότερα από 11.5000 τετράγωνα κομμάτια βιτρό σε 72 χρωματικές αποχρώσεις, τα οποία φαινομενικά έχουν τοποθετηθεί τυχαία στη σύνθεση. [Σ14].

Σταθμός μετρό του Μοντρεάλ

Ο Μητροπολιτικός Σιδηρόδρομος του Μοντρεάλ θεωρείται μια εκτεταμένη γκαλερί τέχνης και ταυτόχρονα ένας μοναδικός συνδυασμός τέχνης και λειτουργικότητας. Κάθε ένας από τους 68 σταθμούς διαθέτει γλυπτά, μωσαϊκά αλλά και βιτρό. Πιο συγκεκριμένα στο σταθμό Charlevoix έχει σχεδιαστεί μια σύνθεση βιτρό η οποία διακοσμεί τον τοίχο πίσω από τις κυλιόμενες σκάλες του σταθμού από τους καλλιτέχνες Mario Merola και Pierre Osterrath. Με πάνω από 15.000 κομμάτια βιτρό σε 800 αποχρώσεις, το έργο αυτό δημιουργεί μια εντυπωσιακή ατμόσφαιρα σε έναν χώρο που βρίσκεται 29,6 μέτρα κάτω από την επιφάνεια του εδάφους. [Σ15].

[E17-18] . Καθεδρικός ναός της Κολωνίας,
Gerhard Richter, 2007 .

[E19] . Σταθμός μετρό του Μοντρεάλ,
Mario Merola - Pierre Osterrath .

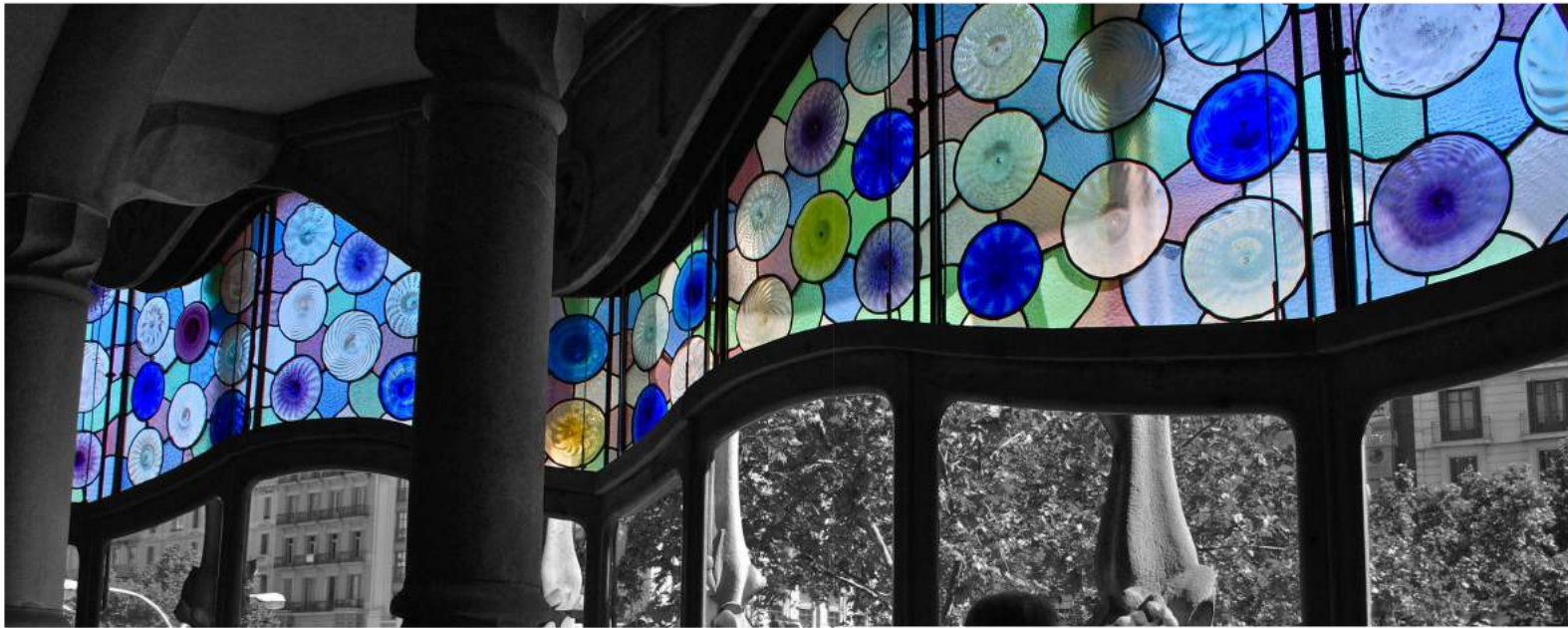
[E20] . Το παράθυρο από βιτρό στο κεντρικό καθιστικό,
Casa Batlló .

Casa Batlló , Antoni Gaudí , Βαρκελώνη Ισπανία

Η Casa Batlló , βρίσκεται στον δρόμο Paseo de Gracia , στη Βαρκελώνη της Ισπανίας. Η αρχική μορφή του κτιρίου κατασκευάστηκε το 1877 από τον Emilio Sala Cortés , όμως η σημερινή του κατασκευή ανά διαμορφώθηκε από τον Gaudí , μεταξύ του 1904 και 1906 μετατρέποντας το εσωτερικό του κτιρίου σε ένα αληθινό έργο τέχνης. Ο Gaudí συνεργάστηκε με τους καλύτερους καλλιτέχνες της εποχής ώστε το κτίριο να θεωρηθεί ένα θαύμα αρχιτεκτονικού σχεδιασμού και τέχνης. Τα βιτρό αποτέλεσαν κύριο μέσο έκφρασης της σκέψης του καλλιτέχνη ,μέσα από την επιλογή των χρωμάτων και σε συνδυασμό με την κυματιστή οροφή στην καρδιά του κτιρίου,παραπέμπει στη δύναμη της θάλασσας και στην συνέχεια στη μέγιστη έκφραση μοντερνισμού.Η Casa Batlló αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα ,πως η αρχιτεκτονική και η τέχνη μπορούν να συνεργαστούν για να δημιουργήσουν ένα έργο που υπερβαίνει τα όρια των δυο κόσμων , προσφέροντας ταυτόχρονα ένα εντυπωσιακό αποτέλεσμα που θα εντυπωσιάσει τον επισκέπτη. [Σ16] .

[E21] . The Noble Floor,
Casa Batlló .

[E22] .

03

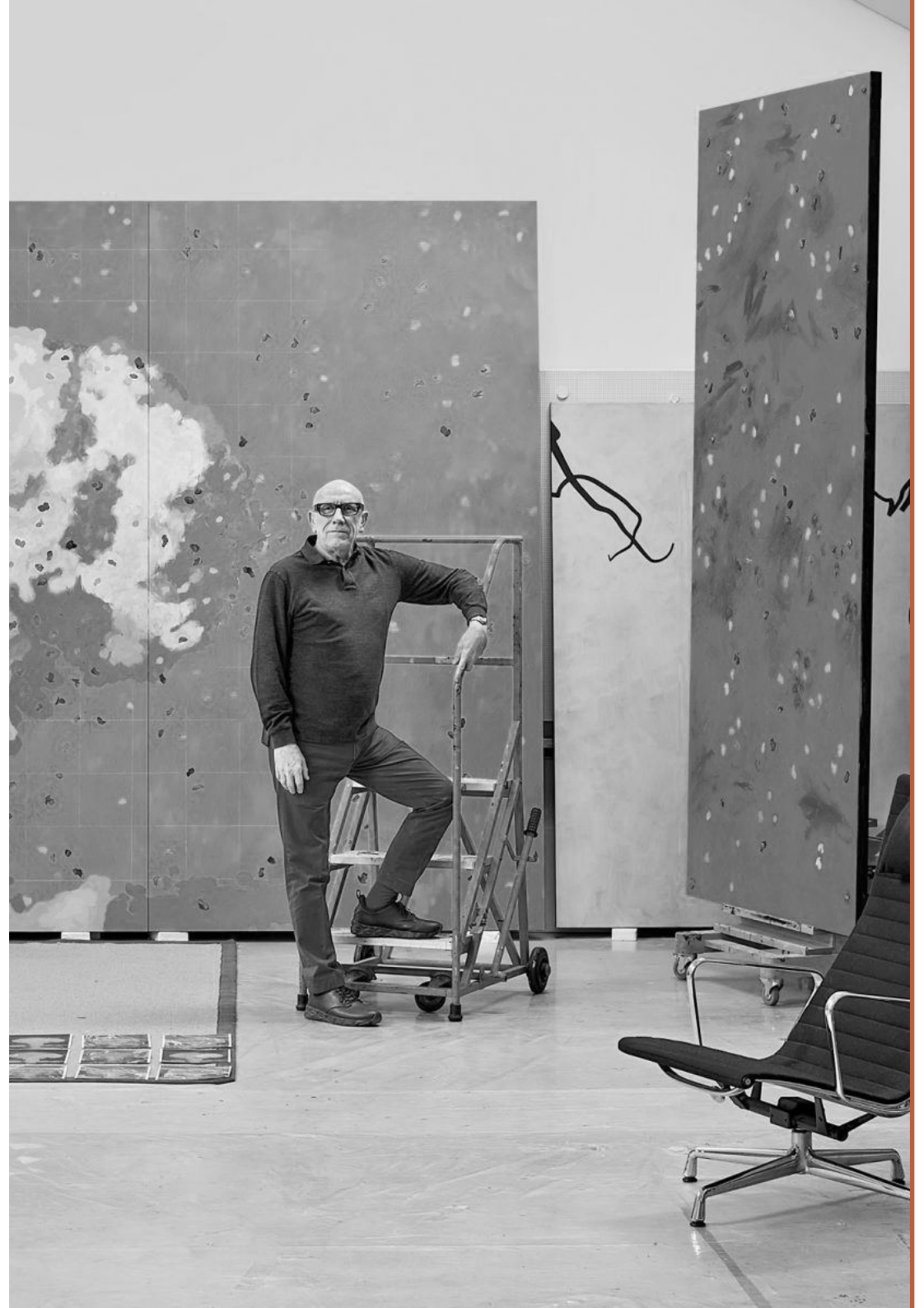
Brian Clarke

[E23] . Ο Brian Clarke στο στούντιο του στο Λονδίνο
με αρκετά έργα του σε εξέλιξη.

3.1 Βασικά βιογραφικά στοιχεία καλλιτέχνη

...

1953 | Ο καλλιτέχνης Brian Clarke γεννήθηκε στις 2 Ιουλίου στην πόλη Oldham, της βορειοδυτικής Αγγλίας.

1968 | Η πρώτη επαφή του Clarke με την τέχνη του βιτρό - εγγράφεται στο μάθημα Architectural Stained Glass , στο North Devon Collage of Art and Design.

1975 | Ο Clarke πραγματοποιεί την πρώτη του δουλειά με βάση το βιτρό , σχεδιάζοντας μια αίθουσα με 20 παράθυρα για την εκκλησία του St.Lawrence , στο Longridge.

1979 | Το BBC κυκλοφορεί ένα ντοκιμαντέρ - Brian Clarke : The story so far, το οποίο αναφέρεται στο έργο του αλλά και στον τρόπο με τον οποίο εργάζεται στο χώρο εργασίας του.

1983 | Ο καλλιτέχνης πλέον ζει και εργάζεται στην Νέα Υόρκη.

1990 - 2020 | Η φήμη του Clarke είχε εδραιωθεί σε όλο τον κόσμο , πετυχαίνοντας τον στόχο του , να εξυψώσει την τέχνη του Βιτρό ως ένα καλλιτεχνικό μέσο και να το ενσωματώσει στην αρχιτεκτονική , μέσα από συνεργασίες με άλλους αρχιτέκτονες και παρουσιάζοντας τα έργα του σε αμέτρητες εκθέσεις μέσα στα χρόνια.

2022 | Ο Clarke ξεκινά να δουλεύει με βάση το κολλάζ . Ορίζοντας την μέθοδο αυτή - κόψιμο στο χρώμα.

2024 | Ο καλλιτέχνης εισάγεται στην λίστα : King's New Year Honours List , για το καλλιτεχνικό του έργο και για την προσφορά του στην τέχνη , το οποίο τον καθιστά τον πρώτο καλλιτέχνη που κερδίζει βραβείο έχοντας υιοθετήσει την τέχνη του βιτρό σαν βασική δομή της δουλειά του.

[E24] . Ο καλλιτέχνης Brian Clarke
στο χώρο εργασίας του, 2007 .

3.2 Γενικά συνθετικά χαρακτηριστικά

...

Ο Brian Clarke , θεωρείτε ένας από τους πιο καταξιωμένους καλλιτέχνες που ειδικεύεται στην τέχνη του βιτρό μέχρι και σήμερα. Σύμφωνα με τον ίδιο , έχει καταφέρει τον στόχο του, να προκαλέσει μια << **αλλαγή** >> στον τρόπο σκέψης και στις φιλοσοφικές αντιλήψεις σχετικά με το τι μπορεί να επιτύχει αυτό το είδος τέχνης και πως αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο ανάδειξης της αρχιτεκτονικής. Τα έργα του , χαρακτηρίζονται από τη λεπτομερή χρήση του χρώματος και της φωτεινότητας ,καθώς και από την αφηγηματική τους δύναμη. Μεγαλωμένος στα πλαίσια μιας οικογένειας εργατικής τάξης , οι ευκαιρίες για να διευρύνει τις γνώση του πάνω στην τέχνη ήταν περιορισμένες.Ωστόσο, η γιαγιά του αποτέλεσε τη πηγή που τον καθοδήγησε στην εξέλιξη της αντίληψης του προς την τέχνη και την ποίηση , καθώς και στην κατανόηση ότι **ο χρόνος αποτελεί μια ζωντανή παρουσία στο παρόν**. Μια φράση που θα την υιοθετήσει στα έργα του μέχρι και σήμερα. [HB.25] .

Ο καλλιτέχνης αξιοποιεί το βιτρό σαν ένα μέσο για την πνευματική ανάπτυξη, εκμεταλλευόμενος τις έγχρωμες αντανakλάσεις ως ένα είδος <<σπλαχνικής >>, όπως έχει αναφέρει , επίδρασης στην πνευματική καλλιέργεια του παρατηρητή. Επιπλέον, πιστεύει πως η κίνηση του φωτός μέσα από τις έγχρωμες αντανakλάσεις δημιουργεί εμπειρίες που δεν μπορούν να προσφέρουν οι παραδοσιακές μορφές των καλών τεχνών. Επηρεασμένος από τις σύγχρονες εξέλιξης της Pop Art και μέσω του σοσιαλιστικού οράματος του William Morris και της Αδελφότητας των Προ-Ραφαηλιτών , κατάφερε να εξελίξει τις καλλιτεχνικές του φιλοδοξίες. Τα έργα του αποτελούν την τέχνη που ανήκει σε όλους , μια τέχνη που μπορεί να απολαύσει κάθε κοινωνική ομάδα - κοινωνικό στρώμα. [Σ20] .

Τα έργα του αναδεικνύουν τα ανθρώπινα συναισθήματα , μέσα από υλικά που διατηρούνται στον χρόνο. Από τις πρώτες δεκαετίες , χάρη στις τεχνολογικές εξελίξεις στην παραγωγή γυαλιού , μπόρεσε να εργαστεί στην δημιουργία ανεξάρτητων πάνελ από χρωματιστό γυαλί , κατασκευασμένες από μόλυβδο. [Σ23] .

[E25] . The Glass Wall, 1998-2001.

Ο Brian Clarke δεν φοβόταν να συνδυάσει στοιχεία από διάφορους πολιτισμούς στο έργο του. Για παράδειγμα το 1982 κατάφερε να ενσωματώσει στοιχεία της ισλαμικής τέχνης για να δημιουργήσει νέες μορφές, για το Βασιλικό Τζαμί του διεθνές αεροδρομίου King Khalid, στο Ριαντ της Σαουδικής Αραβίας. [Σ25].

Για τον ίδιο, τα σημεία ενδιαφέροντος του αρχιτεκτονικού του έργου προκύπτουν από τους περιορισμούς που μπορεί να εμποδίσουν την δημιουργική του διαδικασία. Η αρχιτεκτονική γλώσσα που χρησιμοποιεί στην προσπάθειά του να δώσει νόημα στον όγκο, το χώρο και τον ρυθμό, απελευθερώνεται τη στιγμή που αρχίζει να λύνει χωροταξικά ζητήματα. Στην συνέχεια τονίζει πως όταν μετατρέπει την ζωγραφική σε αρχιτεκτονική αισθάνεται μια αίσθηση ελευθερίας και πως η αλλαγή του τρόπου εργασίας του, αποτελεί μια ζωτική πτυχή της δουλειάς του και κυρίως αποκαθιστά την ψυχική του ηρεμία. Πως η αίσθηση της ικανοποίησης όταν οι γραμμές από ένα μολύβι, όσο περίεργες και αφηρημένες κι αν είναι, καταλήγουν να γίνονται αρχιτεκτονική, αποτελεί την κινητήριος δύναμη για να συνεχίσει το έργο του.

Ένα σκίτσο ή ένα κολλάζ για εκείνον υποδηλώνει μια σύνθεση. Το σκίτσο είναι συνήθως αρκετά αυτοτελές και πάντα ακολουθεί τις οδηγίες του εαυτού του για να μεταφράσει το σχέδιο σε μια κλίμακα πλήρες μεγέθους. Η ένταση της εμπειρίας κάνει την αρχιτεκτονική απόλυτα κατανοητή. Το πιο επιτυχημένο αρχιτεκτονικό του έργο, σύμφωνα με τον ίδιο, παράγεται πάντα αμέσως μετά από μια περίοδο ζωγραφικής. Οι πίνακες είναι ένα μέσο συμφιλίωσης με τις αντιφάσεις που συμβαίνουν στα κτίρια.

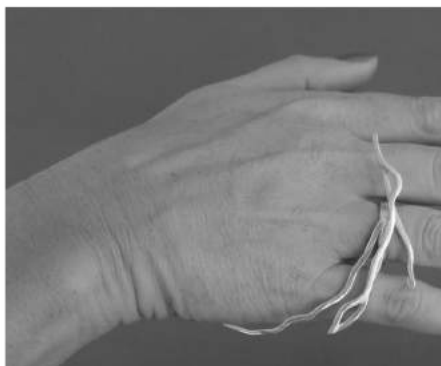

[E25-26] . Βασιλικό Τζαμί, King Khalid, στο Ριαντ της Σαουδικής Αραβίας, 1980.

Ένα αξιοσημείωτο στοιχείο στο έργο του καλλιτέχνη είναι η εξαιρετική ικανότητα του να χρησιμοποιεί την κλίμακα ως ένα εργαλείο σύνθεσης. Ακόμη και στα πιο εμβληματικά του έργα, δίνει έμφαση στη λεπτομέρεια, με την ίδια μέριμνα που θα αφιέρωνε στο σχεδιασμό ενός κοσμήματος. Η απότομη μετάβαση από την εντυπωσιακή κλίμακα της αρχιτεκτονικής, στο μικρότερο μέγεθος ενός δαχτυλιδιού αποτελεί πτυχή της δεξιοτεχνίας του καλλιτέχνη.

Το 2010, σχεδίασε ένα εντυπωσιακό χρυσό δαχτυλίδι για τα γενέθλια της αγαπημένης του φίλης, της αρχιτέκτονα Zaha Hadid. Το έργο συνδυάζει την αρτιότητα της καλλιγραφικής του γραμμής με την λαμπρότητα ενός κοσμήματος. Η ίδια η αρχιτέκτονας περιέγραψε το έργο ως ένα **<< χρυσό σκίτσο στο χέρι...ένα έργο που έχει σχεδιαστεί στο διάστημα...>>**, ένα έργο που αντιτίθεται στην αρχιτεκτονική της γραφή, η οποία χαρακτηρίζεται κυρίως από ευθείες και ομαλές γραμμές.

[E27-28-29] . Ring for Zaha Hadid , 2010 .

Ένα κομβικό σημείο αναφοράς για την παρούσα έρευνα αποτελεί η ομιλία «Οι δυο κουλτούρες», στην οποία συμμετείχαν ο καλλιτέχνης με την αρχιτέκτονα Zaha Hadid το 2014. Η συζήτηση ξεκινά με τον Brian να επισημαίνει ότι η αρχιτεκτονική υπαγορεύεται από συγκεκριμένους κανόνες και περιορισμούς, ενώ η τέχνη αποτελεί μια διαδικασία ελεύθερη, απαλλαγμένη από αυτούς. Η Zaha συμπληρώνει πως ακόμα και μέσα από τους περιορισμούς είναι δυνατόν να δημιουργηθεί κάτι ενδιαφέρον. Αναφέρει επίσης ότι στο παρελθόν κρίθηκε για το γεγονός ότι χρησιμοποιούσε τη ζωγραφική στη δουλειά της ως μέσο αναπαράστασης, κάτι που την κατέστησε αντικείμενο κριτικής ως ζωγράφος. Τώρα όμως, αντιμετωπίζει το αντίθετο, καθώς οι περισσότεροι δεν γνωρίζουν για τις ικανότητες της στην ζωγραφική.

Ο Clarke επισημαίνει ότι οι άνθρωποι πολλές φορές δεν λαμβάνουν υπόψιν τους την αρχιτεκτονική ενός κτηρίου και επικεντρώνονται στο να προσπαθούν να γεμίσουν κάποιους άδειους τοίχους. Υποστηρίζει πως εάν ο κόσμος έπαιρνε την αρχιτεκτονική του κτιρίου ως εφιαλτήριο στο οποίο ενσωματώνεται η τέχνη, τότε η συμβατότητα μεταξύ των δύο θα γινόταν σχεδόν φυσικά. Στην συνέχεια υπογραμμίζει ότι πολλοί καλλιτέχνες αποδέχονται να συμμετάσχουν σε αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς λόγω οικονομικών κινήτρων. Για εκείνον, ακόμα και έργα του που δεν βρίσκονται τοποθετημένα σε κάποιο κτίριο, περιβάλουν μια αρχιτεκτονική αίσθηση.

Η συζήτηση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι δυο κόσμοι της αρχιτεκτονικής και της τέχνης μπορούν να συμπληρωθούν, παρά τις διαφορές τους στους περιορισμούς και τις προσεγγίσεις τους. Η ίδια η διαδικασία συνεργασίας τους αποδεικνύει ότι η αρχιτεκτονική και η τέχνη μπορούν να εναρμονιστούν με ενθουσιασμό και δημιουργικότητα. Πάρα τα προβλήματα που παρουσιάζονται, η τεχνολογία χρησιμοποιείται ως ένα εργαλείο για την ανάδειξη της τέχνης, προσφέροντας νέες δυνατότητες και προοπτικές. Τελικά, ο διαχωρισμός μεταξύ αρχιτέκτονα και καλλιτέχνη αποδεικνύεται ελάχιστος ή τουλάχιστον επιβεβαιώνεται πως η διάκριση αυτή μπορεί να ξεπεραστεί με την ανοιχτή σκέψη και την δημιουργική προσέγγιση.

[E30] . The Two Cultures:
Brian Clarke and Zaha Hadid , 2014 .

Ο καλλιτέχνης κατά την διάρκεια της πανδημίας Covid -19 , εργάστηκε σε μια σειρά έργων από χαρτί με την μορφή κολλάζ , φωτεινές αποχρώσεις και στρογγυλές μορφές , η οποίες αποτελούν την βάση για την αφαίρεση και την αποτύπωση των διάφορων μεμβρανών των λουλουδιών. Το κολλάζ υπήρξε βασικός τρόπος έκφρασης των συναισθημάτων του καλλιτέχνη από τα δεκατέσσερα του χρόνια , όπου είχε μετατρέψει σε κολλάζ μια ζωγραφιά με τους παππούδες του. Όπως αναφέρει και ο ίδιος σε μια από τις συνεντεύξεις τους <<... θεωρώ πως το κολλάζ είναι ένα μέσο έκφρασης των ιδεών μου για το βιτρό..δεν μπορώ να με φανταστώ να μην αξιοποιώ αυτό το είδος τέχνης στην καθημερινότητα μου...είναι ένας τρόπος σύλληψης εικόνων της φύσης...>> [HB.30] .

Το σύνολο του καλλιτεχνικού έργου του Brian Clarke , τον καθιστά έναν από τους μεγάλους δασκάλους του Μοντερνισμού. Με την έννοια της υποκείμενης πίστης και στην ικανότητα της τέχνης πως μπορεί να μεταμορφώνει την συνείδηση .Με στόχο πως η αξιοποίηση της ιδέας της ομορφιάς, από μόνη της ,μπορεί να μεταμορφώσει τον κόσμο.

"...μάζα έναντι στρώσης, βάρος έναντι άνωσης, ακαμψία έναντι ρευστότητας. Ακίνησία έναντι κίνησης, ανοιχτό και σκοτεινό, μαλακό και σκληρό. Ο τρομακτικός μονόλογος που απαγγέλλει τις πολυπλοκότητες και τις αντιφάσεις στην αρχιτεκτονική για λίγο δεν είναι πλέον καθόλου μπερδεμένος. "
-Brian Clarke

[E31-32] . Κολλάζ - ζωγραφιά με τους παππούδες του Brian Clarke , στα δεκατέσσερα του χρόνια .

3.3 Παραδείγματα καλλιτεχνικού έργου

...

Η χρήση του βιτρό από το Clarke ανοίγει νέους δρόμους για τη αρχιτεκτονική αντίληψη, παραμένοντας πάντα στην αναζήτηση της σημασίας της αλήθειας και της ομορφιάς.

Al- Faisaliah Center

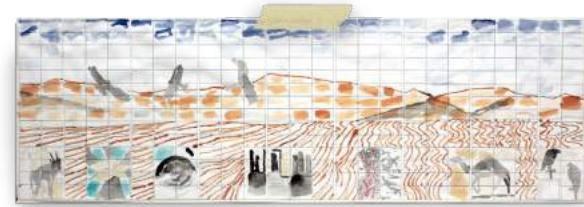
Το έργο αποτελεί τον πρώτο ουρανοξύστη στην Σαουδική Αραβία, που προτάθηκε στον Clarke το 2000. Η κατασκευή του έργου ολοκληρώθηκε σε περίοδο έξι χρόνων και αποτελεί πλέον ορόσημο της πολιτείας με έκταση 240.000 τετραγωνικά μέτρα. Το σχέδιο εξισορροπεί προσεκτικά τη σχέση αναμεσά στο κόστος και την αποτελεσματικότητα, καθώς και την ευελιξία για την παραγωγή κτιρίων στην Μέση Ανατολή. Ο υψηλός βαθμός ευελιξίας των εσωτερικών χώρων επιτυγχάνεται με ένα σύστημα από αψίδες μεγάλου ανοίγματος, με ένα κινητό σύστημα διαχωρισμού, ενώ αυτές οι περιοχές ενσωματώνονται από ένα λόμπι στην βάση του Πύργου. [Σ27].

Το έργο του αποτελεί το μεγαλύτερο έργο βιτρό που έχει κατασκευαστεί ποτέ, αποτελώντας ένα θεμελιώδες βήμα για την ιστορία του καλλιτεχνικού του έργου. Το βιτρό βρίσκεται στην είσοδο του Πύργου και αποτελείται από τριακόσα πενήντα πάνελ, ογδόντα περίπου μέτρων. Σύμφωνα με τον καλλιτέχνη, το έργο αυτό αποτελεί μέρος του πολιτισμού της Μέσης Ανατολής και την αναδεικνύει, μέσω της κλίμακας του. Η διαφάνεια μετατρέπεται σε είδος αντικατοπτρισμού της ερήμου με πολλαπλές αναφορές στην χλωρίδα της περιοχής, όπως το τριαντάφυλλο της ερήμου. Το χρωματιστό φως που διαχέεται στον χώρο έρχεται να αντικαταστήσει την φύση στο εσωτερικού του κτιρίου, δημιουργώντας έτσι μια φωτεινή ποιότητα στο πλαίσιο της εισόδου. Όσο αναφορά την επιλογή των εικαστικών απεικονίσεων του τοίχους, περιορίζονται με βάση τη σύνθεση και επιλύονται μόνο εάν θεωρηθούν ευανάγνωστες από το ύψος των ματιών, εξασφαλίζοντας καθαρή εστίαση από απόσταση. [HB.32].

[E33] . Al- Faisaliah Center , 2000 .

[E34-35-36-37-38].

Pfizer Pharmaceuticals Headquarters

Το 1995 ανατέθηκε στον καλλιτέχνη να δημιουργήσει μια σύνθεση που θα αποτελούσε σημαντικό στοιχείο της ανακαίνισης του κτιρίου των κεντρικών γραφείων της Pfizer στη Νέα Υόρκη. Το έργο επεκτείνεται από την 42η έως και την 43η οδό .

Ο Clark κατόρθωσε με τα σχέδια του να μετατρέψει τις βασικές εικόνες επιστήμης και ιατρικής σε εντυπωσιακά βιτρό και χειροποίητο Βενετσιάνικο μωσαϊκό. Τα σχέδια αυτά , δημιουργήθηκαν από τον ίδιο το καλλιτέχνη σε κλίμακα 1/1 στο χαρτί και στην συνέχεια μετατράπηκαν σε λιωμένο γυαλί. Αυτός ο τύπος γυαλιού , ιστορικά πρώτος , ονομάστηκε , Zaha-Glas , προς τιμήν της Αρχιτέκτονα Zaha Hadid . Ο Clark είχε αναπτύξει για πρώτη φορά την ιδέα της δημιουργίας αυτού του τύπου γυαλιού κατά την διάρκεια μιας απραγματοποίητης συνεργασίας με την Αρχιτέκτονα το 1994 στο Spittelau Viaducts Housing Project.

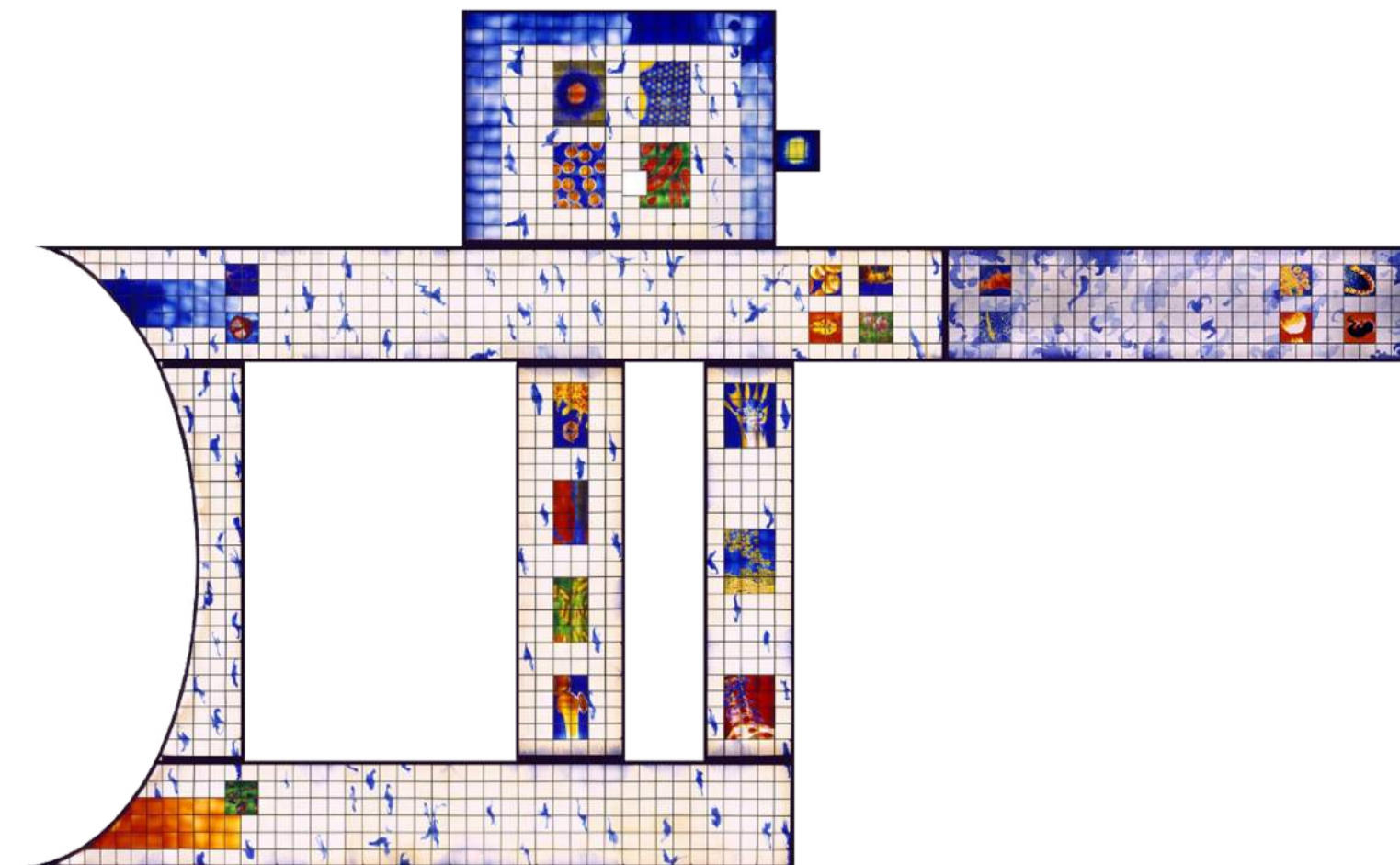
Spittelau Viaducts Housing Project

Το έργο αποτελούσε μέρος του συγκροτήματος των κτιρίων στην πλευρά του καναλιού που σχεδίασε η Αρχιτέκτονα Zaha Hadid ως μέρος ενός έργου ανάπλασης στην Βιέννη. Η κατασκευή είχε σχεδιαστεί ως ένα έργο αναζωογόνησης και μιας τριμερούς δομής πάνω από τους τοξωτούς κόλπους μιας παρωχημένης σιδηροδρομικής γραμμής. Τα σχέδια του καλλιτέχνη εμπερίεχαν πολλαπλά πάνελ από λιωμένο γυαλί , μόλυβδο και χάλυβα κατά μήκος του άξονα του κτιρίου. Ένα στοιχείο από Βενετσιάνικο μωσαϊκό , σχεδιάστηκε για δημιουργήσει τέσσερις πορτοκαλί καθέτους στην οροφή της κατασκευής. Αυτή η συνεργασία δεν ολοκληρώθηκε ποτέ και ένα κομμάτι της κατασκευής βρίσκεται στα εργαστήρια του Franz Mayer στο Μόναχο της Γερμανίας. [Σ28] .

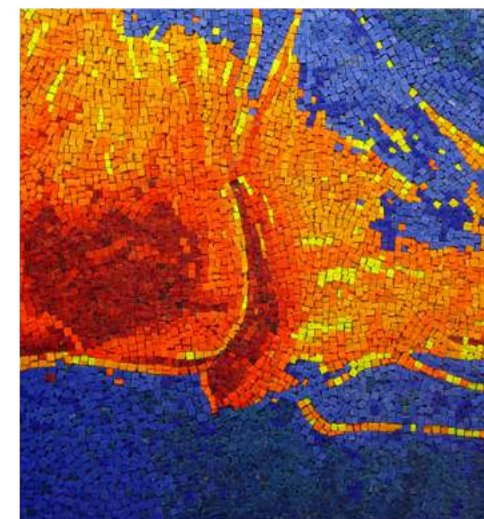

[E39] . Pfizer Pharmaceuticals Headquarters, 1995-1997 .

[E40-41]. Κάτοψη σύνθεσης βιτρό
- Βενετσιάνικο μωσαϊκό .

[E42-43].Spittelau Viaducts Housing Project

3.4 Θεωρητικό πλαίσιο

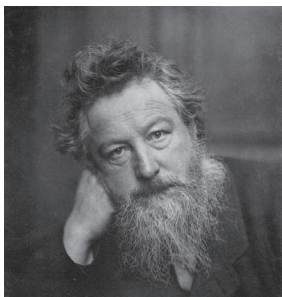
...

Στο πλαίσιο της ερευνάς , η αναφορά στο σημαντικό καλλιτεχνικό κίνημα της Pop Art , στη Αδελφότητα των Προ-Ραφαηλιτών και στη προσωπικότητα του William Morris ,αποκαλύπτει πτυχές που αναδεικνύουν τη λογική και την πνευματική διάσταση του καλλιτέχνη Brian Clarke.

Η **Pop Art** αποτελεί ένα καλλιτεχνικό κίνημα της δεκαετίας τους 50' - 60' που πηγή έμπνευσης υπήρξε η ποικιλομορφία της εμπορικής και λαϊκής καθημερινότητας ως απάντηση της μεταπολεμικής εποχής.Απόγονος αυτής ήταν το Dada , μηδενιστικό κίνημα της δεκαετίας τους 20' ,μια προσπάθεια μείωσης της απόστασης μεταξύ τέχνης και καθημερινότητας. Η Pop Art ξεκίνησε σαν μορφή στην Βρετανία αλλά στην συνέχεια αναπτύχθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής περίπου το 1964.Η προσπάθεια επιστροφής σε μια πιο αντικειμενική μορφή τέχνης η οποία θα σχολίαζε την ρουτίνα των αγορών και της μαζικής παραγωγής. Μια μορφή τέχνης των σύγχρονων μορφών επικοινωνίας και ενημέρωσης , η οποία στα τέλη του 20ου αιώνα μετατράπηκε σε ένα από τα πιο αναγνωρισμένα κινήματα τέχνης. [Σ30] .

Ο **William Morris** γεννήθηκε στις 24 Μαρτίου του 1834 , κοντά στο Λονδίνο της Αγγλίας.Θεωρείτε ένας σύγχρονος οραματιστής , πρώιμος σοσιαλιστής , του οποίου τα σχέδια αποτέλεσαν την αρχή του κινήματος Arts and Crafts , στην Αγγλία το οποίο έφερε επανάσταση στην Βικτωριανή λογική. Ο ίδιος δημιούργησε μια σειρά από βιτρό που σχεδιάστηκαν για το παρεκκλήσι του Jesus Collage στο Cambridge , με την οροφή να ζωγραφίζεται από τον ίδιο. Πλέον μπορεί να θεωρηθεί ως πρωτοπόρος της κοινωνικής ισότητας. [Σ35] .

Οι **Προ-Ραφαηλική Αδελφότητα** , υπήρξε μια ομάδα νεαρών Βρετανών ζωγράφων που ενώθηκαν το 1848 ως αντίδραση ενάντια στην Βασιλική Ακαδημία με πηγή έμπνευσης την Ιταλική τέχνη του 14ου αιώνα. Εάν και η δραστηριότητα τους δεν διήρκησε αρκετά χρόνια , η επιρροή τους στις διακοσμητικές τέχνες και κυρίως στην διακόσμηση των εσωτερικών χώρων ήταν ποικίλης. [Σ32] .

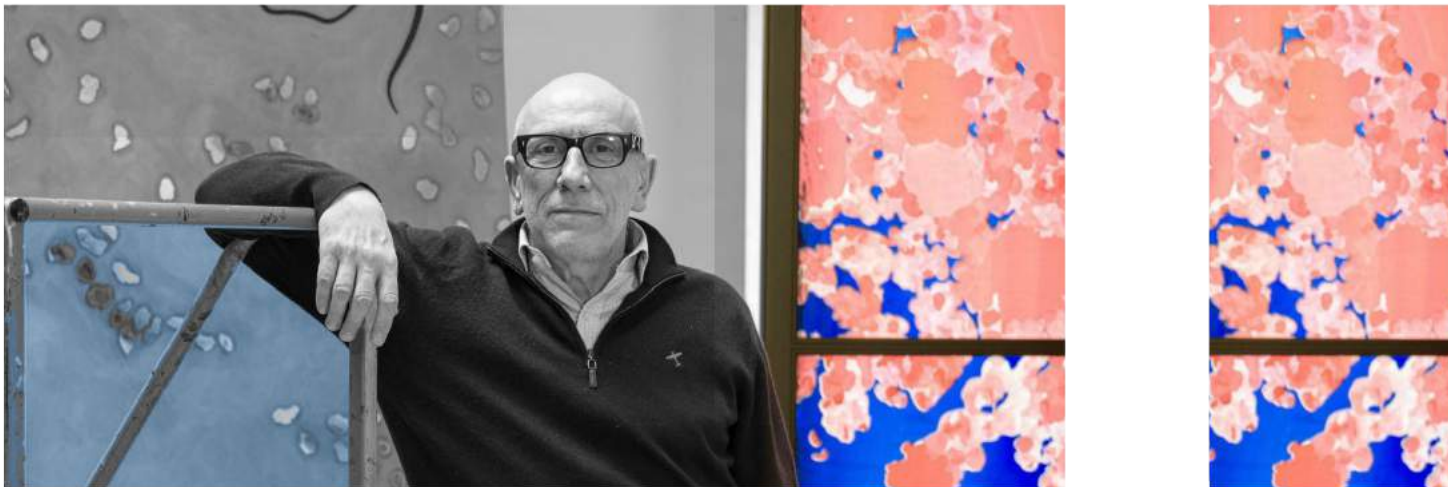
[E44] . William Morris .

[E45] . Andy Warhol. Marilyn Monroe. 1967 .

[E46] . Lady Lilith ,Dante Gabriel Rossetti , 1867.

[E47] . Ο καλλιτέχνης *Brian Clarke* στο χώρο εργασίας του .

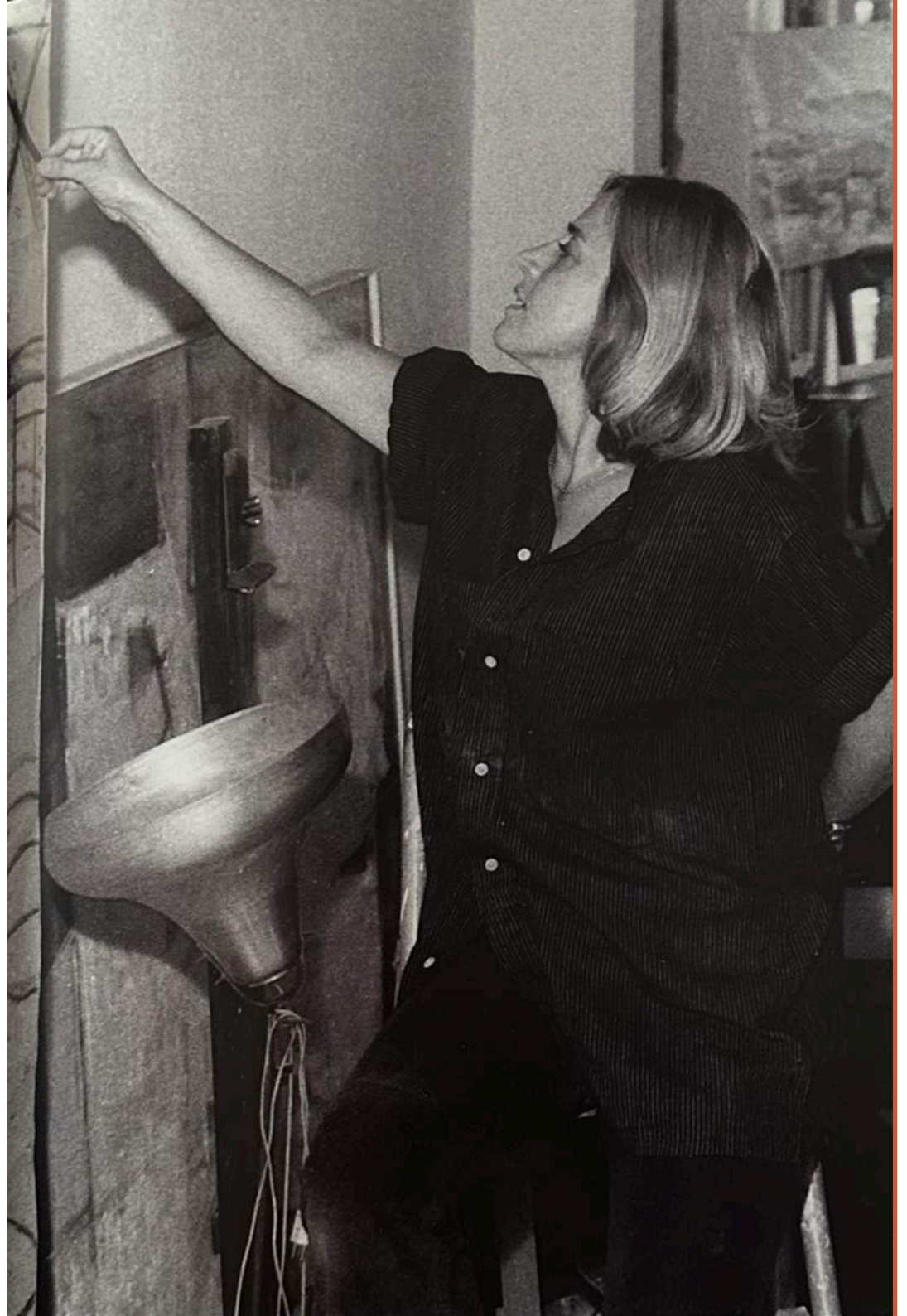

04

Μερόπη Πρέκα

[E48].

4.1 Βασικά βιογραφικά στοιχεία καλλιτέχνη

...

1934 | Η καλλιτέχνης Μερόπη Στεφανάτου - Πρέκα γεννήθηκε το 1934, στην Αθήνα.

1958 | Αποφοίτησε από την ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας με δίπλωμα στη ζωγραφική και θεωρητική μελέτη. Γύρος Ευρώπης με τον σύντροφο της Πάρι Πρέκα, για να επισκεφτούν τα μουσεία και τα έργα τέχνης.

1963 | Απέσπασε υποτροφία για να σπουδάσει την τέχνη του Βιτρό, στη σχολή Ecole Superieure Nationale des Metiers d' Arts, στο Παρίσι., υπό την καθοδήγηση των καθηγητών Freril και Rene' Giroux.

1961 - 1967 | Μόνιμη υπάλληλος τμηματάρχης του Καλλιτεχνικού τμήματος στον ΕΟΜΕΧ (Ελληνικός Οργανισμός Μικρών-Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας).

1968 | Πραγματοποιεί την πρώτη της ατομική έκθεση στη αίθουσα τέχνης Αθηνών ,στο ξενοδοχείο Hilton .

1968 - 1985 | Δίδαξε στην Σχολή Καλών Τεχνών Ε.Βασκαλό .

1973 | Κέρδισε το πρώτο βραβείο Πανελλήνιου Διαγωνισμού Βιτρό ,του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών.

1979 | Η καλλιτέχνης άρχισε να ασχολείται με την Αγιογραφία.

1995| Α' Βραβείο Ζωγραφικής Διεθνούς Εκθέσεως της Διεθνούς Μορφωτικής Ομοσπονδίας Γυναικών.

2014 | Εκδίδει ένα βιβλίο για τη ζωή της και το έργο της με τίτλο : «από υαλί χρωματιστό , VITRUM VITRAUX – STAINED GLASS , ΜΕΡΟΠΗ ΠΡΕΚΑ»

Μέχρι Σήμερα | Έχει δώσει πάνω από 80 διαλέξεις Ιστορίας της Τέχνης στην Ελλάδα και τη Γαλλία, κυρίως σε συνεργασία με το Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών.

*[Ε49] . Η καλλιτέχνης Μερόπη Πρέκα
στο χώρο εργασίας της .*

4.2 Γενικά συνθετικά χαρακτηριστικά

...

Η Μερόπη Πρέκα είναι μια διακεκριμένη Ελληνίδα καλλιτέχνης με εκτενή πείρα στο τομέα της τέχνης του βιτρό. Τα εντυπωσιακά της έργα διακρίνονται για την πλούσια παλέτα χρωμάτων και τις χαράξεις που παρουσιάζουν. Η καλλιτέχνιδα διαθέτει μια μοναδική δεξιότητα στη χρήση του βιτρό, δημιουργώντας έναν κόσμο μοναδικό, που καταφέρνει με επιτυχία να συνδυάζει την παράδοσή με την καινοτομία.

Η καλλιτεχνική της δημιουργία αναδύεται ως μια σύνθεση χρωμάτων, φωτός και αγάπης προς τον άνθρωπο και τη ζωή. Η προσφορά του έργου της έχει επιφέρει μεγάλη αναγνώριση για την Ελλάδα σε διεθνές επίπεδο. Η ζωγραφική της, διαμορφωμένη με την αποκλειστική χρήση της τεχνικής του βιτρό, δεν αποτελούσε ποτέ διακοσμητικό στοιχείο αλλά ουσιώδης μέρος της δημιουργικής της προσφοράς. Πάντοτε συνέθετε ζωγραφικά κάθε έργο.

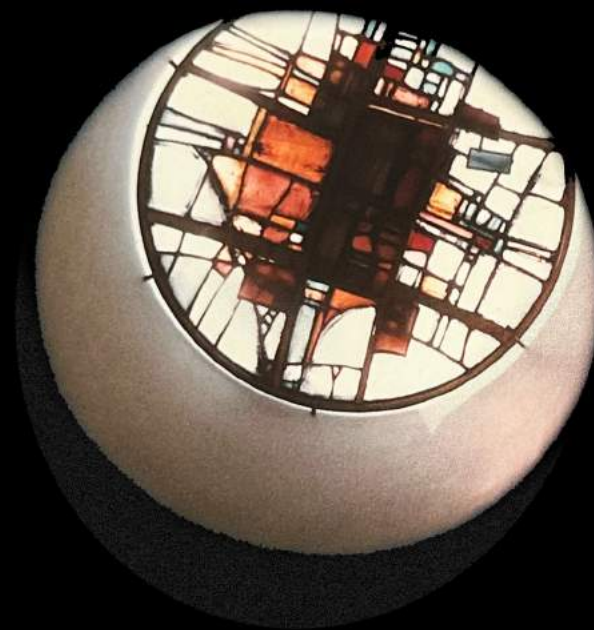
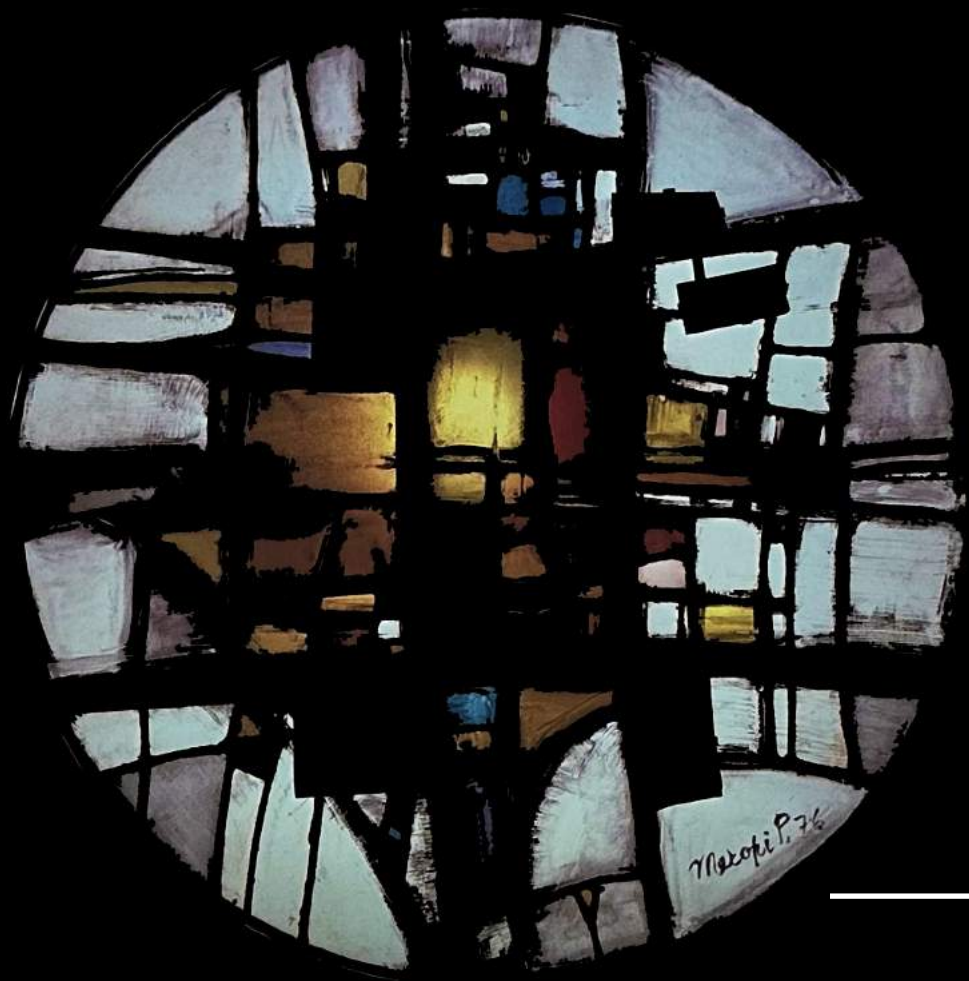
Για την ίδια, η τέχνη του βιτρό υπερβαίνει την απλή αντίληψη του φωτός και του χρώματος, αποτελεί μια κινητική τέχνη, ένα είδος «Art Cinetique». Το φως αντιπροσωπεύει τη ζωή της, ενώ το χρώμα αποτελεί το μέσο με το οποίο εκφράζει τις σκέψεις της. Η κάθε δημιουργία της μεταμορφώνει τον χώρο σε ένα είδος <<φαντασμαγορίας>> όπως το χαρακτηρίζει η ίδια. Η πρώτη της επαφή με τα βιτρό, συνέβη στο Παρίσι, καθώς εξερευνούσε τα πολύχρωμα βιτρό της εκκλησίας Sainte Chapelle, θέτοντας τον προβληματισμό, αν θα μπορούσε ποτέ να δημιουργήσει κάτι ανάλογο. Τα έργα της αποτελούν την απάντηση σε αυτή την ερώτηση. [Σ37].

[E50] . Μπαλκονόπορτα χώρου υποδοχής κατοικίας,
Αθήνα, 2003.

Ένα από τα έργα της που θεωρεί επίτευγμα είναι το : **«Άστρο του Gilgamesh»**. Το έργο κατασκευάστηκε το 1971 και αποτελούσε μια κυκλική γλυπτική σύνθεση με 150 εκατοστά διάμετρο χωρισμένη σε τρία επίπεδα. Ειδική κατασκευή , υπερυψωμένη στην οροφή του χώρου υποδοχής σε ιδιωτική κατοικία. Το κυκλικό σχήμα του έργου συμβολίζει τον θαυμασμό της για την μετάφραση των παπύρων με τα έπη του Gilgamesh , μυθικού βασιλιά των Ουρούκ, τον 18ο αιώνα π.Χ. Το έργο καθρεφτίζεται πάνω στην γυάλινη επιφάνεια ενός τραπεζιού τοποθετημένο ακριβώς κάτω από αυτό , δημιουργώντας, μέσω του τεχνητού φωτισμού , φαντασμαγορία χρωμάτων που αναδεικνύει την αισθητική πολυπλοκότητα της δημιουργίας. [Σ41] .

<<...πανδαισία..μοναδική.. >> όπως αναφέρει η ίδια.

[E51-52] . «Άστρο του Gilgamesh» , Ιδιωτική κατοικία ,1971 .

Η τέχνη του βιτρό είναι μια **χειρωνακτική και επίπονη εργασία** συγκριτικά με την ζωγραφική , που μπορεί να πραγματοποιηθεί σε οποιαδήποτε επιφάνεια. Το βιτρό προϋποθέτει συγκεκριμένα υλικά.

Η ίδια προμηθευόταν τα υλικά της ακολουθώντας πάντοτε την ίδια διαδικασία εργασίας. Τα έργα της κατασκευάζονταν από φυσικό χειροποίητο γυαλί **«prestige»**, που προμηθευόταν από ένα εργοστάσιο γυαλιού στο Παρίσι, το **Saint Gobain**. Το χειροποίητο φυσικό γυαλί , διατηρεί μέσα του φυσαλίδες αέρα, δημιουργώντας ένα οπτικό φαινόμενο. Όταν έπεφτε το φως πάνω στο έργο , σε συγκεκριμένες ώρες της ημέρας , μεταβολές στις αποχρώσεις κάποιων χρωμάτων γινόντουσαν αντιληπτές . Για παράδειγμα , μια μπλε απόχρωση στην δύση μπορεί να μετατρέπεται σε πράσινη. [Σ42].

Ένα ακόμα σημαντικό υλικό για την δημιουργία της τέχνης του βιτρό για την καλλιτέχνη αποτελούσε ο **μόλυβδος** , ενδιάμεσο συνδετικό των γυαλιών, το οποίο προμηθευόταν από την **Γαλλική Εταιρία Λαύριου** . Η παραγγελία ζύγιζε 25 κιλά το οποίο το έχυνε σε καλούπια και στην συνέχεια στο μηχάνημα lavinoir ώστε να ψηθεί τελικά στον φούρνο κεραμικής.

[E53] .«Άστρο του Gilgamesh» ,
Ιδιωτική κατοικία ,1971 .

| Οι έξι φάσεις της δημιουργίας ενός Βιτρό |

1 - Σχεδίαση του θέματος σε φυσικό μέγεθος.

2 - Σχεδίαση του θέματος σε χαρτόνι για να χρησιμεύσει ως αχνάρι.

3 - Με βάση το χαρτόνι, κόβεται το γυαλί στις απαραίτητες διαστάσεις.

4 - Σχεδίαση σκίτσων στην επιφάνεια του γυαλιού, με ειδικές σκόνες.

5 - Σύνδεση γυαλιού με μόλυβδο.

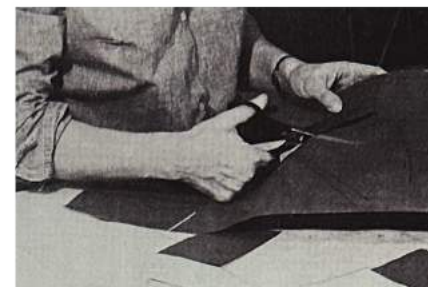
6 - Ακολουθεί το πέραςμα με *masticage*, για την αδιαβροχοποίηση του.

[E54-55-56-57-58-59]. Οι έξι φάσεις της δημιουργίας ενός Βιτρό .

1

2

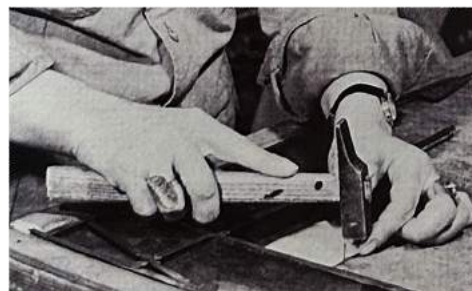
3

4

5

6

Το 1979 η καλλιτέχνης ,ξεκίνησε την απασχόληση της με την **Αγιογραφία**.Τα θεοτικά θέματα αποτελούσαν αφορμή για μια αναζήτησή πίστης και της αλήθειας.Όταν εργαζόταν σε έργα μνημειακής Αγιογραφίας ,γνώριζε την αρνητική θέση της Ορθόδοξης εκκλησίας για τα βιτρό , καθώς θεωρούνταν έκφραση της δυτικής εκκλησίας.Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την μεταβολή του ρυθμού της σκέψης της σε ένα ανθρωποκεντρισμό.Πέρα της τεχνικής, το έργο οφείλει να εμπεριέχει στοιχεία αληθινής δύναμης , να έχει λόγο ύπαρξης και να ερεθίζει τα αισθητικά κύτταρα του εγκεφάλου.

Τα επόμενα χρόνια το **περιστέρι** στα θέματα σύνθεσης της κατείχε σημαντικό ρόλο.Το χαρακτηρίζει αρχέγονο σύμβολο ζωής , ειρήνης και παγκόσμιας ελευθερίας.

Η καλλιτέχνης Μερόπη Πρέκα αντιλαμβάνεται τον κόσμο μέσα από την χρωματιστή διαφανή ύλη του γυαλιού και το άυλο φως ,της καθορίζει την σκέψη της .Η τέχνη είναι η υπέρβαση της καθημερινότητας για εκείνη.Το βιτρό διαθέτει το χάρισμα να προφέρει μια συνθήκη μετάβασης από την αλήθεια στο όνειρο.

Η ίδια απαντά στην ερώτηση , τι αντιπροσωπεύει για εκείνη το βιτρό μέσα από ένα κείμενο του **Καζαντζάκη** :

«Στις μεγάλες δημιουργικές στιγμές της ανθρωπότητας σκοπός της τέχνης δεν ήταν η ομορφιά : η ομορφιά είναι μονάχα το μέσο.Σκοπός της τέχνης ήταν η αποκάλυψη της ενότητας.Σκοπός της τέχνης ήταν η λύτρωση...» [Σ46] .

*«τι αποκόμισα από την τέχνη ; ...Ίσως φως ,ίσως χρώμα...ίσως όνειρο»
-Μερόπη Πρέκα , Νοέμβριος 2013*

[E60] . Αγιογραφία
δημιουργία Βιτρό - Μερόπη Πρέκα .

4.3 Θεωρητικό πλαίσιο : Saint Gobain – Γαλλική Εταιρία Λαυρίου

...

Στο πλαίσιο της ερευνάς , η αναφορά στην ιστορία των εταιριών Saint Gobain και της Γαλλικής Εταιρίας Λαυρίου, αποτελεί ουσιώδη προϋπόθεση για την πλήρη κατανόηση του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν ,το υλικό και η τεχνική στην διαδικασία δημιουργίας ενός έργου.

Saint Gobain

Η ιστορία της εταιρία Saint Gobain ξεκινά το 1665 , κατά την διάρκεια της εποχής το Λουδοβίκου XIV ,με την δημιουργία του πρώτου εργοστασίου Manufacture royals des Glaces de Miroirs.Μέχρι εκείνη τη στιγμή ,η Γαλλία προμηθευόταν γυαλί από την Βενετία , γεγονός που άλλαξε μέσα από την συμμετοχή της εταιρίας στην κατασκευή του Hall of Mirrors στο παλάτι των Βερσαλλιών το 1678. Κατά τον 19ο αιώνα , άρχισε η εκβιομηχάνιση της εταιρίας καθώς δημιουργήθηκαν παραρτήματα σε όλη την Ευρώπη. Προς τα τέλη του αιώνα , η μαζική παραγωγή γυαλιού με χαμηλό κόστος συνέλαβε σημαντικά στην ανάπτυξη της εταιρίας μετά τον Πρώτο παγκόσμιο Πόλεμο.Το 1970, η εταιρία συγχωνεύθηκε με την Compagnie de Pont a Mousson , με στόχο την ενίσχυση της παγκόσμιας παρουσίας της .Σήμερα, η εταιρία διαθέτει παραρτήματα σε 75 χώρες με περισσότερους από 166.000 υπαλλήλους. [HB.51] .

Η καλλιτέχνης Μερόπη Πρέκα προμηθευόταν από την εταιρία το **φυσητό γυαλί** που χρησιμοποιούσε στα έργα της. Το φυσητό γυαλί είναι μια προγονική τέχνη που χαρακτηρίζεται από ομορφιά και πολυπλοκότητα.Αρχικά αναπτύχθηκε στην Μέση Ανατολή αλλά γρήγορα εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο.Διακοσμητικά αντικείμενα ,προϊόντα φωτισμού και παραθύρων αποτελούν κάποια από τα προϊόντα παραγωγής αυτής της τέχνης από γυαλί ,που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των επαγγελματιών.

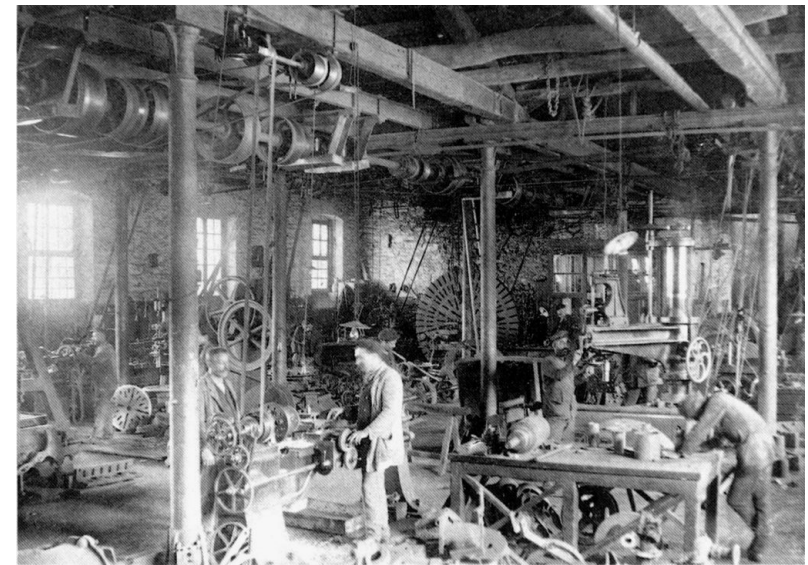
Η καλλιτέχνης ,πιο συγκεκριμένα ,χρησιμοποιούσε την κατηγορία του **Art glass antic** , εμπνευσμένη από τις παραδοσιακές τεχνικές , που αναπαράγει την αίσθηση του παλιού βιτρό στην υφή του. Το πάθος για το γυαλί και η χειρωνακτική εργασία αποτελούν την βάση για την δημιουργία της συγκεκριμένης τεχνικής , με σκοπό την συνύπαρξη παράδοσης και καινοτομίας. Σήμερα μέσω της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών , προσφέρει μια μεγάλη γκάμα προϊόντων , υψηλής αντοχής στις πιο σύγχρονες δημιουργίες. Η εταιρία εξακολουθεί να θεωρεί το είδος αυτό ένα από τα κορυφαία προϊόντα της , το οποίο έχει μετατραπεί σε **παράδοση 400 χρόνων**. [HB.52] .

[E61] . Art glass antic , Saint Gobain .

Γαλλική Εταιρία Λαυρίου

Η Γαλλική Εταιρεία Μεταλλείων Λαυρίου (ΓΕΜΛ) αναδεικνύεται ως κυριά πηγή μολύβδου για τη καλλιτέχνη Μερόπη Πρέκα , το οποίο το χρησιμοποιούσε ως μέσο συγκόλλησης για το κάθε έργο της από βιτρό. Το 1875 , η εταιρία κατασκευάζει τον κεντρικό πυρήνα των εγκαταστάσεων της ,συμπεριλαμβανομένων κτιρίων διοίκησης και μηχανικής επεξεργασίας των μεταλλευμάτων. Το τελικό προϊόν περιέχει **90% μόλυβδο** και εξάγεται ως αργύρουχος μόλυβδος .Το 1913 , η εταιρία κάνει επέκταση των μεταλλουργικών της δραστηριοτήτων με περαιτέρω επεξεργασία των προϊόντων της.Οι τελευταίες σημαντικές παρεμβάσεις στο συγκρότημα ήταν οι εγκαταστάσεις των φίλτρων καπνού που κατασκευάστηκαν μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.Ορισμένα κτίρια σώζονται μέχρι και σήμερα. Παρ 'όλα αυτά η λειτουργία του συγκροτήματος θα σταματήσει 1989.Σήμερα έχει μετασχηματιστεί σε ένα **Τεχνολογικό Πολιτισμό Πάρκο** από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο,ένα τεχνολογικό εκπαιδευτικό ίδρυμα όπου αξιοποιεί την τεχνολογία ως ένα μέσο που συνθέτει δεξιότητες και διορατικότητα. [HB.53] .

[E62] . Εσωτερικός χώρος του μηχανουργείου , 20ος αιώνας .

[E63]. Μακέτα εργασίας σε φυσικό μέγεθος του έργου << Χρωματικές αναβαθμίσεις >>
Αθήνα , 2003 .

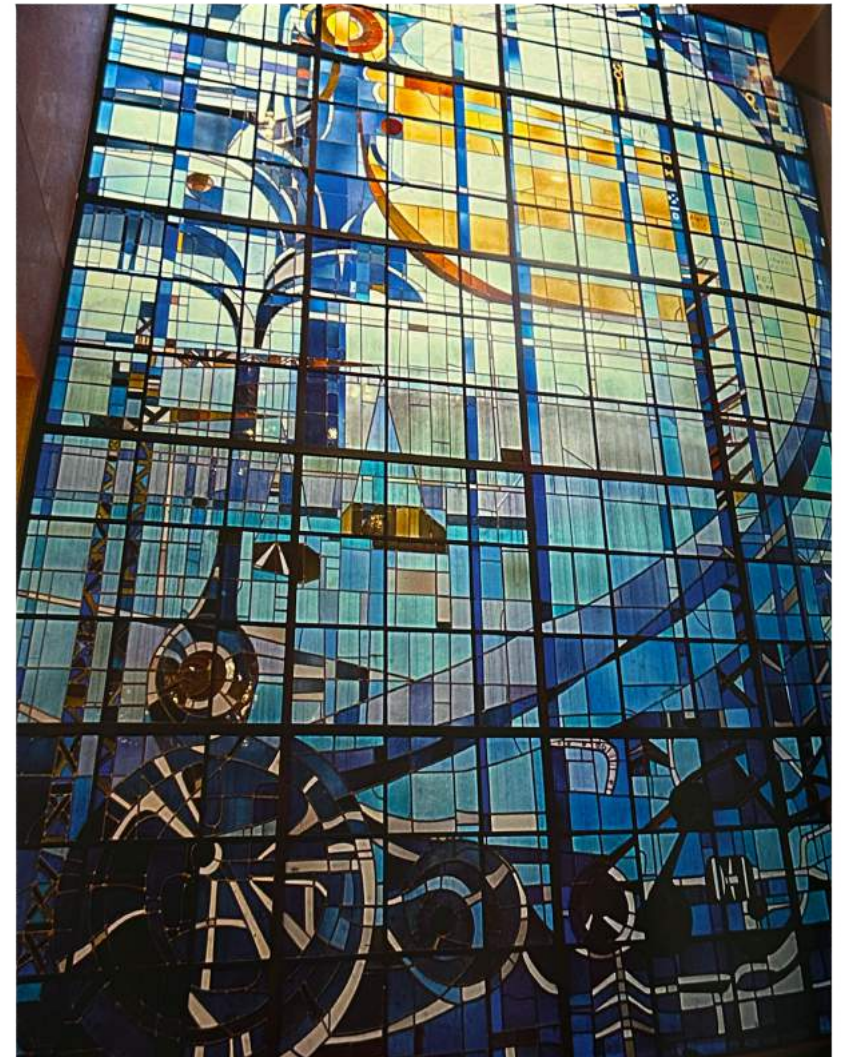
4.4 Παράδειγμα : « Αέναος ζωή »

...

Ένα από τα πιο γνωστά έργα της Μερόπης Πρέκα είναι το « Αέναος ζωή». Το έργο αυτό αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα της τέχνης της Καλλιτέχνη , όπου συνδυάζει την εκλεπτυσμένη τεχνική του βιτρό με βαθιά συμβολικές σημασίες. Το έργο απεικονίζει τον **κύκλο της ζωής** με όλες τις χάρες και τις θλίψεις του ,προσδίδοντας στον χώρο μια αίσθηση ζωντάνιας και διαχρονικότητας.

Το 1973, η καλλιτέχνης Μερόπη Πρέκα κέρδισε το πρώτο βραβείο του Πανελλήνιου Διαγωνισμού Βιτρό , που διοργάνωσε το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών. Η επιλογή της πρότασης της ήταν ομόφωνη. Το κτίριο του Επιμελητηρίου Αθηνών, κατασκευάστηκε το 1967 ,βρίσκεται στην οδό Πανεπιστημίου 5-7 και αποτέλεσε Αρχιτεκτονική μελέτη των Δημήτρη Κατζουράκη, Γιάννη Κανετάκη, Γρήγορη Τσεμπέρη και Χρήστο Αθανασόπουλο. Το βιτρό που σχεδίασε η καλλιτέχνης θα αντικαθιστούσε μια τυφλή επιφάνεια, πίσω από τον χώρο του κλιμακοστασίου σε επίπεδο τριών ορόφων και μέγεθος 9,5 x 7,5 μέτρων , δηλαδή εβδομήντα τετραγωνικά σε επιφάνεια. Ο προ ύπαρχων τοίχος προξενούσε, σε όποιον βρισκόταν στο χώρο του κλιμακοστασίου ,μια ασφυκτική αίσθηση , όπως την περιγράφουν οι αρχιτέκτονες. Έτσι , **η συνεργασία προέκυψε λόγω οργανικής ανάγκης ενώ η ιδέα αναπτύχθηκε με άνεση και ελευθερία.**

Το έργο αυτό για την καλλιτέχνη αποτελούσε μια πρόκληση λόγω της αναζήτησης για τον κατάλληλο **τρόπο στήριξης** του. Για να επιτευχθεί σωστά , απαιτούνταν σωστός ο σχεδιασμός ενός κανάβου στήριξης , ο οποίος θα στηνόταν τμηματικά και η ολοκλήρωση του θα γινόταν μόνο κατά την διάρκεια της τοποθέτησης του στον χώρο. Η διαδικασία σύνθεσης του έργου διήρκεσε δυο χρόνια , καθώς όλα έγιναν από την ίδια την καλλιτέχνη.

[E64] .

Πηγή έμπνευσης αποτέλεσε η ανάπτυξη που προκύπτει από την εμπορική και βιομηχανική δραστηριότητα .Η ενέργεια στο έργο απεικονίστηκε μέσω του ηλίου στην πάνω αριστερή γωνία, ενώ τα βιομηχανικά στοιχεία μέσα από γρανάζια , σκάλες κ.λπ. στο κάτω μέρος της σύνθεσης.Στο κέντρο της σύνθεσης βρίσκεται το στοιχείο της ζωής,το οποίο γίνεται αντιληπτό μέσα από την επιλογή των χρωμάτων. Τα χρώματα στο κέντρο είναι φωτεινοί τόνοι ενώ στην βάση ,σκούροι όπως πράσινοι και γήινοι ,προκειμένου εικαστικά το έργο να αναδείξει τον στόχο ενός Επιμελητήριου, την ανάπτυξη του τόπου. Συνολικά στο έργο υπάρχουν **10.857 κομμάτια γυαλιού και 38 χρωματικές αποχρώσεις** . Η αντίθεση της φωτεινής ισορροπίας του κενού και του οπτικού θορύβου των μεταλλικών μηχανών είναι εμφανής μέσα από την παραβολική καμπύλη που έχει σχηματιστεί μέσω των χαράξεων , η οποία ανεβαίνει διαγώνια από την βάση μέχρι την κορυφή του έργου.

Το ζωγραφικό στάδιο της δημιουργίας αποτελούσε το ουσιαστικότερο μέρος ,ενώ εξίσου σημαντική ήταν και η εκτέλεση του.Η πορεία της κατασκευής ήταν αφάνταστα κοπιαστική αλλά ταυτόχρονα γοητευτική. Στην περίπτωση αυτή, **η ζωγραφική μακέτα** χρειάστηκε να σχεδιαστεί από την καλλιτέχνη σε φυσικό μέγεθος τρεις φορές ,ώσπου το σχέδιο να πάρει την τελική του μορφή.

Η Μερόπη Πρέκα κατόρθωσε μέσα από το έργο «Αέναος ζωή» να δώσει στην τέχνη του βιτρό ανανεωμένη σύγχρονη μορφή , ενώ παράλληλα διατήρησε την παραδοσιακή τεχνική και τα υλικά της μέσα από την λύση των λειτουργικών και κατασκευαστικών προβλημάτων της αρχιτεκτονικής του κτιρίου.

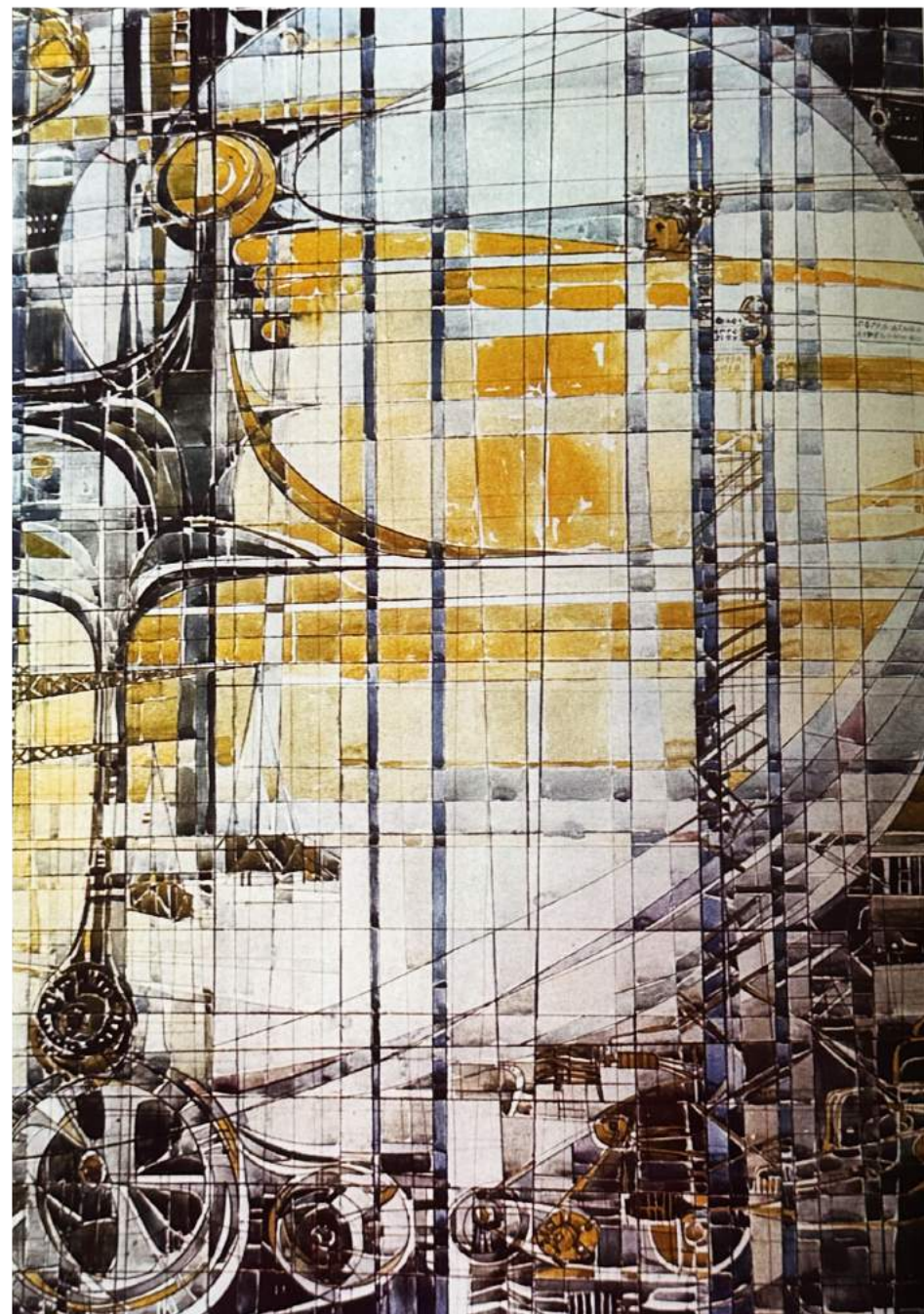

[E66] . Μακέτα εργσίας σε φυσικό μέγεθος του έργου.

[E67] .

Από την πλευρά του αρχιτέκτονα Χρήστο Αθανασόπουλο , η συνεργασία με την καλλιτέχνη ήταν **γόνιμη και αρμονική**. Μοναδικός στόχος ήταν να δοθεί νόημα στην έννοια του χώρου και ταυτόχρονα να αποκτήσει ένα κόσμος με εσωτερικές σχέσεις , είτε δυναμικές είτε οργανικές.Ανάλογη πάντα, με την χρήση του και την ανθρώπινη κλίμακα.

Τα προβλήματα εμφανίστηκαν όταν έγινε αντιληπτή η μη ύπαρξη της φυσικής σύνδεσης των βασικών χωρών του κτιρίου,δηλαδή του κεντρικού προθάλαμου και της αίθουσας εκθέσεων. Λόγω αυτού του προβλήματος οι λέξεις , σύνδεση και προβολή έχαναν την σοβαρότητα τους στον σχεδιασμό της αρχιτεκτονικής του κτιρίου.

Αρχικά την προστάτη της Μερόπη Πρέκα την χαρακτήριζε **«πείραμα»** ,καθώς διατηρούσε ένα ενδόμυχο φόβο για το τελικό αποτέλεσμα.Ένα συναίσθημα που είχε προκύψει από την δικιά του προκατάληψη.Το αποτέλεσμα διάλυσε κάθε αμφιβολία του. Σύμφωνα με τον ίδιο , η καλλιτέχνης σεβάστηκε το χώρο που της προσφέρθηκε και κατανόησε τα προβλήματα του.Η συνεργασία ήταν αρμονική και ο καθένας σεβάστηκε το έργο του άλλου ενώ παράλληλα προσπαθούσε να το αναδείξει μέσα από το δικό του.

«Ένα ρίγος συγκίνησης νιώσαμε όλοι όσοι συμβάλαμε σε αυτή την προσπάθεια..»

-Χρήστος Αθανασόπουλος

[HB.54] .

*[E68] . Σε παρουσίαση Διπλωματικής Εργασίας,
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Ξάνθη, 2005 .*

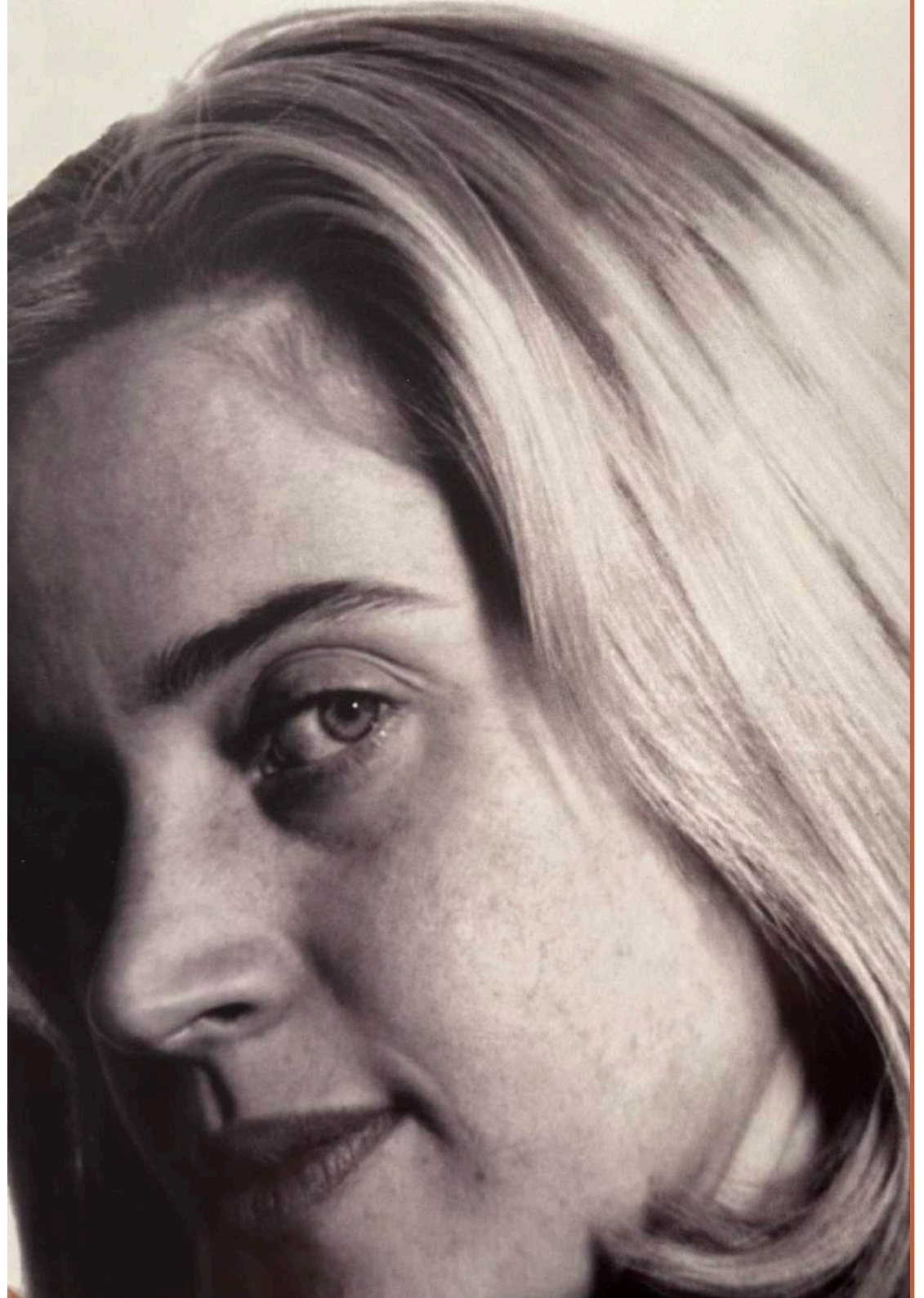

05

Συνέντευξη με την καλλιτέχνη Μερόπη Πρέκα

[E70].

5. Συνέντευξη με την καλλιτέχνη Μερόπη Πρέκα

Για την καλύτερη κατανόηση της διαδικασίας της αναζήτησης και δημιουργίας της Μερόπη Πρέκα, είχα την ευκαιρία και την τιμή να συνομιλήσω με την ίδια την καλλιτέχνη. Στο πλαίσιο μιας ενδιαφέρουσας συζήτησης σχετικά με την ζωή της στην Ελλάδα, την τέχνη του βιτρό αλλά και για τον αγώνα που έχει δώσει όλα αυτά τα χρόνια.

Η τέχνη υπήρχε στη ζωή σας από μικρή ηλικία ;

Βέβαια και υπήρχε. Καταρχήν πρέπει να ξέρεις κάτι, εγώ έχω κάνει ένα μεγάλο αγώνα για τα βιτρό...Τα βιτρό πριν γίνουν <<τα βιτρό>>που γνωρίζουμε σήμερα, είχαν βρεθεί πολλά αρχαία, στην Ελλάδα στις Κεχριές, στην Πελοπόννησο...κοντά στα Λουτρά της Ωραίας Ελένης.Εκεί υπήρχε πάντα μια βρύση που έτρεχε καθαρό νερό.

Σε αυτό το μέρος έχουν βρεθεί, για εμένα, τα πιο αρχαία βιτρό, πριν να αρχίσουν να κατασκευάζονται στην Γαλλία.

Η αρχιτεκτονική βοήθησε και σε αυτό.

Βοήθησε κάποιος στην ανακάλυψη τους ;

Αυτό δεν το έχω ξανά γράψει...ενώ έχουν βρεθεί και έχει βοηθήσει η Αμερικανική σχολή σε αυτό, μας πήρε ένα κομμάτι που ήταν παρά πολύ σημαντικό, ένα δείγμα από τα πρώτα βιτρό..αυτά πριν από την Γαλλία...και για αυτό το λόγο δεν μπόρεσα ποτέ να έχω την υποστήριξη στον αγώνα που έκανα.

Υπάρχουν κομμάτια αυτών ακόμα στην Ελλάδα ;

Είχαν βρεθεί πολλά...υπάρχουν κάποια κομμάτια που βρίσκονται όντως στις Κεχριές...σε ένα χωριό.Θα το διαβάσεις και θα καταλάβεις.. Είναι πάρα πολύ σημαντικό.. και χαίρομαι που με ρωτάς, γιατί αυτό βοηθάει και στην Αρχιτεκτονική.

Πόσο σημαντικό ρολό είχε στο έργο σας ,η συνεργασία με έναν Αρχιτέκτονα ;

Η αρχιτεκτονική πάντα συμβάδιζε με την τέχνη του βιτρό.Δεν είναι το ίδιο πράγμα για την ζωγραφική..στην ζωγραφική είναι άλλη ιστορία.

Για να απαντήσω στη πρώτη βασική ερώτηση που μου είπες...Σαφώς είναι απαραίτητη η συνεργασία με τον αρχιτέκτονα για το βιτρό, γιατί κατά κάποιον τρόπο, όχι απλώς συνεργάζονται...είναι απαραίτητο να συνεργάζονται και να πηγαίνουν μαζί..θα το διαβάσεις και στο βιβλίο μου..

Ποια ήταν αφορμή για την αρχή της απασχόλησης σας με την τέχνη του βιτρό.

Στο βιβλίο μου απαντάω σε πολλά, ακόμα και στο πως μπήκα στο χώρο αυτό... γιατί έχει μεγάλη σημασία.

Η σχολή Ecole Superieure National des Mitiers d' Arts ,στο Παρίσι, έχει ένα τμήμα για το βιτρό.Έτσι βρέθηκα εγώ εκεί.Αλλιώς δεν θα το ήξερα.Η επιλογή μου (του τμήματος) δεν ήταν τυχαία...ήξερα ότι ήταν το καλύτερο.Οι Γάλλοι ήταν αυτοί που συντηρούσαν ακόμα την τέχνη του βιτρό,οι άλλες χώρες αξιοποιήσουν άλλου είδους τεχνικές.Το γυαλί το οποίο χρησιμοποιούσα και στην συνέχεια ήταν πάντα από το Παρίσι...αποτελούσε κομμάτι μιας κατασκευής που είχε φτιαχτεί σε ένα πεντακοσίων χρόνων εργοστάσιο,που κάνει μόνο αυτά...και πλέον το συνεχίζει σαν παράδοση.

Πως σας έγινε η πρόταση για το έργο «Αέναος Ζωή» ;

Το έργο αυτό αποτέλεσε μέρος πανελλήνιου διαγωνισμού. Η αποδοχή της πρότασης μου ήταν ομόφωνη.

Υπήρξε συνεργασία με τους Αρχιτέκτονες του έργου ;

Βέβαια υπήρξε συνεργασία με τους αρχιτέκτονες...και κατά την διάρκεια πολλές φορές..ερχόντουσαν πολύ συχνά να δουν πως δουλεύω και για λόγους ενδιαφέροντος.

Σας είχε δοθεί πλήρης ελευθέρια ή υπήρξαν περιορισμοί ;

Δεν μπορούσαν να μην μου αφήσουν το ελεύθερο..επειδή είμαι η δημιουργός..δεν το άλλαξα ποτέ..δεν άλλαξα ποτέ την μακέτα που είχα δώσει, όπως την έδωσα έτσι και συνέχισε το έργο.

Χρειάστηκε να αλλάξετε κάτι στην μορφή του έργου κατά την διάρκεια της κατασκευής του ;

Δεν άλλαξα απολύτως τίποτα..επειδή είχα κάνει παρά πολλά βιτρό στην ζωή μου...εγώ κατά κάποιο τρόπο ξανά χρησιμοποίησα την τέχνη του βιτρό στην Ελλάδα. Γιατί περίπου το 20' τα παλιά αρχοντικά των Αθηνών παράγγελλαν από την Ιταλία βιτρό... δηλαδή υπήρχε μια τέτοια τάση. Όσοι είχαν πάει στο εξωτερικό ήθελαν να κάνουν κάτι αντίστοιχο με αυτό που είχαν δει... έτσι ξεκίνησαν όλα.

Οι χαράξεις του έργου αποτελούν κάποιο είδος συμβολισμού ;

Το έργο αποτελεί ένα συμβολισμό , στηρίζεται στην παραβολική καμπύλη (χρυσή τομή) ολόκληρη η διαχείριση...Γίνεται αντιληπτό εάν κανείς δει το έργο...Εάν έχεις μια μικρή γνώση το ξέρεις..

Με ποιο τρόπο έγινε η επιλογή των χρωμάτων ;

Δεν μπορώ να σου πω πως προέκυψε στην σύνθεση..γιατί όταν κάνω μια σύνθεση δεν ρωτάω τον εαυτό μου : γιατί το κανείς αυτό ;.. το κάνω απλά.

Εγώ δεν είμαι εικαστικός..εγώ είμαι ζωγράφος..γράφω την ζωή δηλαδή.

Ποια είναι η διαδικασία δημιουργίας που ακολουθήσατε ;

Το πρώτο πράγμα που κανείς είναι να δεις τον χώρο..και ειδικότερα το σημείο που σου έχει ζητηθεί να τοποθετήσεις το βιτρό, ειδικά για μια σύνθεση κλίμακας και σημασίας όπως είχε για το Εμπορικό Επιμελητήριο.Έπρεπε να δω πως είναι ολόκληρο το κτίριο..πάντα με την βοήθεια των αρχιτεκτόνων.Καθώς είναι απαραίτητη η συνεργασία για την σωστή τοποθέτηση και το σημαντικότερο έπρεπε να γνωρίζω το πως πέφτουν οι ακτίνες του ηλίου στο εσωτερικό του κτιρίου.

Για εσάς τι ήταν το σημαντικότερο που επιτεύχθηκε μέσω της τοποθέτησης της τέχνης του βιτρό στο συγκεκριμένο έργο.

Το βιτρό τοποθετήθηκε εκεί αντί για ένα ακόμη τοίχο , το οποίο έβλεπε στον ακάλυπτο.Για εμένα ήταν σημαντικό , να δημιουργήσω κάτι το οποίο θα επέτρεπε σε όλους τους ορόφους να φωτιστούν μόνο από τον χώρο του ακάλυπτου χωρίς την βοήθεια τεχνητού φωτισμού .

Είναι απαραίτητο ,για εσάς,να υπάρχει είδη το κτίριο για τη δημιουργία ενός έργου;

Πάντα ήθελα να ξέρω σε ποιο κτίριο μπορεί να μπει , γιατί μετά δεν θα έχει νόημα , εάν δεν γνωρίζω τον χώρο.Δεν θα μπορούσα μόνο από τα σχέδια...καθώς τα έργα τοποθετούνται σε συγκεκριμένο χώρο για συγκεκριμένο λόγο.

Πηγή έμπνευσης σας αποτελούν : ο ήλιος , η άνοιξη , η ελευθέρια και τα σύμβολα του έρωτα .Λέξεις και σύμβολα θετικών συναισθημάτων , υπάρχει κάποιο έργο σας από βιτρό που να μην ανήκει στην οικογένεια αυτών των συμβολισμών;

Ναι , έχω κάνει πολύ σημαντικά κτίσματα τάφων.

Καθώς έχετε παρακολουθήσει σπουδές στο εξωτερικό και έχετε συμμετάσχει σε εκθέσεις σε όλο το κόσμο , τι ήταν αυτό που σας κράτησε στην Ελλάδα ;

Δεν θα έφευγα από την Ελλάδα οτιδήποτε και να γινόταν..πολύ απλά...όλες οι χώρες είναι ωραίες.. αλλά η Ελλάδα ,είναι η Ελλάδα και εγώ είμαι ελληνίδα μέχρι το κόκαλο.Την λατρεία για την πατρίδα την πήρα από τον πατέρα μου , ο οποίος δεν είχε γεννηθεί στην Ελλάδα, είχε γεννηθεί στην Ρουμανία.

Θαύμαζε την Ελλάδα.

Κατά την διάρκεια της κατοχής με πήγαινε με τα παιχνίδια μου απέξω από το Αρχαιολογικό μουσείο και μου έλεγε < <θα δεις τι ωραία που θα είναι όταν τελειώσει ο πόλεμος , να μπορούμε να μπαίνουμε και μέσα..> > για αυτό και έχω ένα τεράστιο θαυμασμό για την Ελλάδα.

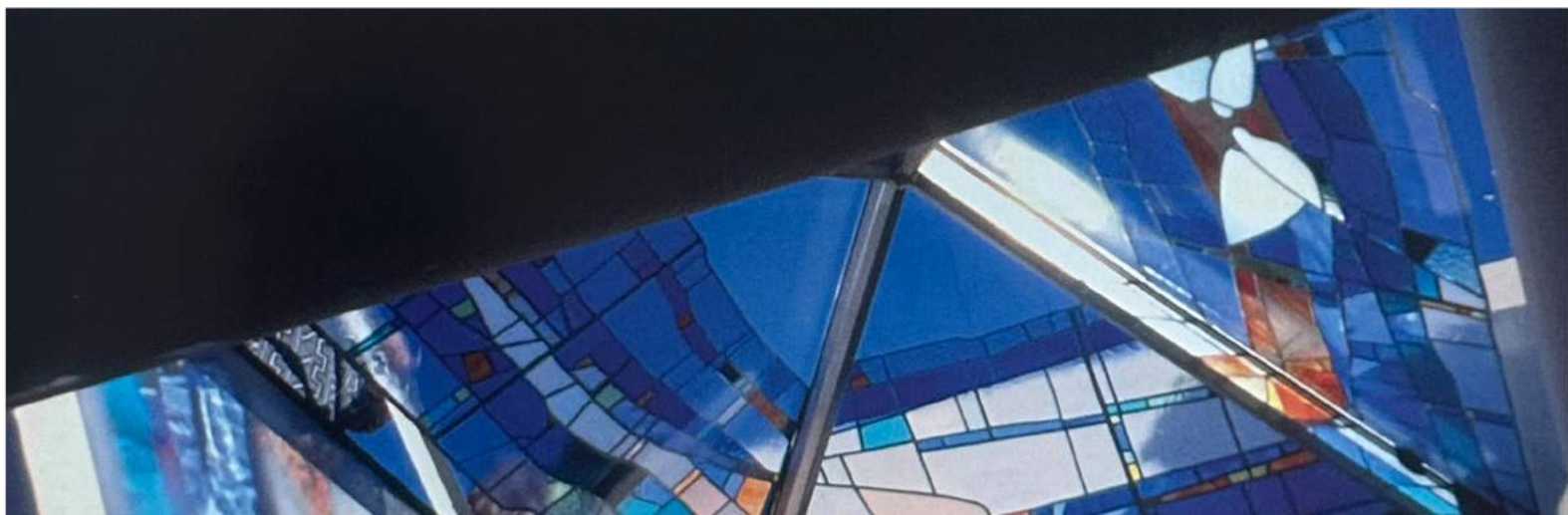
Πιστεύετε πως η τέχνη του βιτρό είναι εύκολο να εκτιμηθεί στην Ελλάδα ;

Στην ουσία αυτό γεννιέται με την Αρχιτεκτονική ,όταν έκαναν αυτά τα μεγάλα κτίρια στην Γαλλία που έχουν τον συγκεκριμένο ρυθμό (γοτθικό) που είναι υπέροχος, είχαν στην πραγματικότητα την ανάγκη να γεμίσουν τα ανοίγματα με κάτι...Με τι ; ... Με γυαλί... Με τι γυαλί όμως ; Εμείς στις εκκλησίες μας αυτό που κάνουμε είναι να ζωγραφίζουμε τοίχους ,οι οποίοι λένε μια ιστορία , η οποία γίνεται άμεσα αντιληπτή σε αυτόν που την βλέπει..έτσι και τα βιτρό λένε την ίδια ιστορία. Επομένως θεωρώ εύκολο να εκτιμηθεί η αξία του βιτρό στην Ελλάδα, αρκεί να γίνει κατανοητή η σύνδεση που προανέφερα.

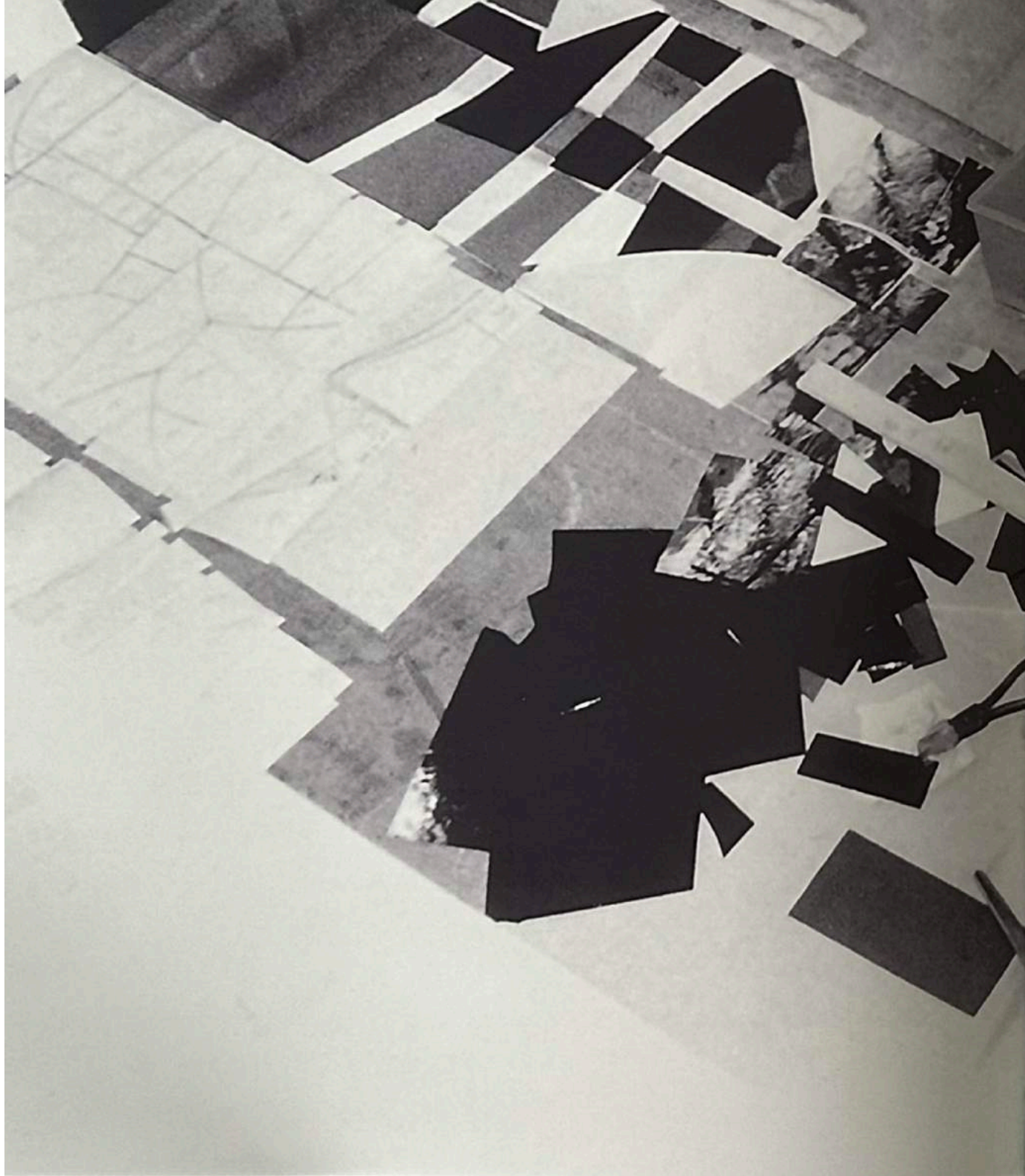

[E71] . Φτερούγισμα ,
1998 .

[E72].

06

Συμπεράσματα

[E73].

6.1 Η προσέγγιση των Καλλιτεχνών Brian Clarke και Μερόπη Πρέκα ως προς την χρήση του βιτρό στην αρχιτεκτονική.

...

Μέσα από την ιστορική εξέλιξη και την ανάλυση της σύγχρονης χρήσης του βιτρό στην αρχιτεκτονική ,γίνεται αντιληπτός ο πλούτος τεχνικών , αισθητικής και κοινωνικών προσεγγίσεων που πλαισιώνουν την συγκεκριμένη μορφή τέχνης .Μέσα από την μελέτη των έργων των καλλιτεχνών Brian Clarke και Μερόπη Πρέκα ,προκύπτει μια πολύπλοκη εικόνα του πως η τέχνη ενσωματώνεται στο σύγχρονο αρχιτεκτονικό περιβάλλον και τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την υλοποίηση αυτής της συνύπαρξης .Η ανάλυση της ζωής και του έργου των δυο καλλιτεχνών ,αναδεικνύει την τεχνική και αισθητική εξέλιξη του βιτρό ,στη σύγχρονη αρχιτεκτονική .Η χρήση του βιτρό ως μέσο έκφρασης της ικανότητας της τέχνης να δημιουργήσει εμβληματική παρουσία και να ενισχύσει την αισθητική εμπειρία ενός χώρου, τονίζει της σημαντικότητα του ρολού της τέχνης στην αναδείξει της ιδίας της αρχιτεκτονικής .Η ερεύνα πάνω στην Μερόπη Πρέκα αναδεικνύει τη σημασία του βιτρό ως φορέα πολιτισμικής ταυτότητας και πνευματικής αναζήτησης, ενώ μέσα από τα έργα του Clarke αποκαλύπτει την σημασία της σωστής αξιοποίησης της κλίμακας ως εργαλείο σύνθεσης .Μέσα από τις επιλογές στον τρόπο που αντιμετωπίζουν τους περιορισμούς και την τεχνολογία ,προσφέρουν μια μοναδική προοπτική στην ανθρώπινη ύπαρξη και ανοίγουν νέους δρόμους για την αντίληψη του θεατή απέναντι στο συγκεκριμένο είδος τέχνης αλλά και στην σημαντικότητα της συνεργασίας των δυο πεδίων . Κάθε καλλιτέχνης αναπτύσσει τον δικό του τρόπο εργασίας και προϋποθέσεων για να δεχτεί να τοποθετηθεί ένα από τα έργα του σε ένα αρχιτεκτονικό κτίσμα ,με αποτέλεσμα να υπάρχουν διαφορετικές οπτικές στην αντιμετώπιση αυτής της διαδικασίας. Η Μερόπη Πρέκα ,σε αντίθεση με το Brian Clarke, θεωρεί απαραίτητο για την εξέλιξη μιας ιδέας να γνωρίζει το κτίριο που θα τοποθετηθεί το έργο, προκειμένου να μπορέσει να το προσαρμόσει αποτυπώνοντας την κάθε λεπτομέρεια που θεωρεί σημαντική για τη εξέλιξη της συνεργασίας .Αντίθετα ,ένα μεγάλο ποσοστό των συνεργασιών του Clarke ξεκίνησαν από τα σχέδια ,ενώ οι ιδέες εξελίχθηκαν στο χαρτί χωρίς η ύπαρξη του κτιρίου να αποτελεί προϋπόθεση αλλά αφορμή ώστε η ιδέα του έργου με την αρχιτεκτονική σύνθεση να εξελιχθούν μαζί , άσχετα εάν το αποτέλεσμα δεν πραγματοποιηθεί ποτέ. Βασική προϋπόθεση και για τους δυο καλλιτέχνες αποτελεί η συνεργασία του με τον κάθε αρχιτέκτονα ή αρχιτεκτονικό γραφείο να είναι αρμονική και ο καθένας να σεβαστεί το έργο του άλλου ενώ παράλληλα να το αναδείξει μέσα από το δικό του. **Ο διαχωρισμός μεταξύ αρχιτέκτονα και καλλιτέχνη αποδεικνύεται ελάχιστος ή τουλάχιστον επιβεβαιώνεται πως η διάκριση αυτή μπορεί να ξεπεραστεί με την ανοιχτή σκέψη και την δημιουργική προσέγγιση.**

6.2 Επίδραση και σημασία στην κοινωνία

...

Η ενσωμάτωση του καλλιτεχνικού έργου στον χώρο δημιουργεί μια αίσθηση σύνδεσης και σημασίας για την κοινότητα, ενώ παράλληλα προωθεί την πολιτισμική πολυμορφία και τη δημιουργική ανταλλαγή. Όταν ένα έργο τέχνης ενσωματώνεται σε ένα αρχιτεκτονικό πλαίσιο με δημόσιο χαρακτήρα, η επίδραση του διαπλέκεται με την κοινωνική δομή, διαμορφώνοντας ταυτόχρονα την ιδιαιτερότητα ενός τόπου. Το καλλιτεχνικό έργο μπορεί να λειτουργήσει ως εφαλτήριο για την ένωση μιας κοινωνικής ομάδας, αντιπροσωπεύοντας τις αξίες και τα δικαιώματα αυτών που την περιβάλλουν. Ακόμα και να τα εκπροσωπήσει σε ένα πλαίσιο μεγάλης κλίμακας όπως είναι μια πόλη. Μέσα από έργα όπως το «Αένας ζωή» κι Al- Faisalah Center, του Brian Clarke και της Μερόπης Πρέκα, γίνεται κατανοητή η σημασία των συνεργασιών τέχνης και αρχιτεκτονικής για την δημιουργία συγχρόνων τοπόσημων στα πλαίσια μιας μεγαλούπολης της Ελλάδας είτε του εξωτερικού, οι οποίες έχουν ανάγκη για να την ανάδειξη των συγχρόνων μορφών πολιτιστικής κληρονομιάς και καθημερινότητας. Η πολιτισμική πολυμορφία ενισχύεται μέσα από την σύγχρονη αρχιτεκτονική, η οποία ενσωματώνει την παράδοση και την καινοτομία με στόχο την διερεύνηση του πεδίου της δημιουργικής έκφρασης και πολιτισμικής ανταλλαγής. Επιπρόσθετα οι συνεργασίες αυτές δεν αφορούν μόνο τον τομέα της αρχιτεκτονικής και της τέχνης, αλλά ενισχύουν και την οικονομία μιας χώρας. Συνεργασίες με τοπικά αρχιτεκτονικά γραφεία αλλά και τεχνίτες προκύπτουν για τη πραγματοποίηση των έργων, δημιουργώντας ένα κυκλικό σύστημα που **ενισχύει την τοπική οικονομία και παράλληλά διατηρεί την πολιτιστική κληρονομιά ζωντανή**. Οι επένδυσης σε τέχνη και αρχιτεκτονική και στην συνέχεια στην συνεργασία αυτών των δυο πεδίων, οδηγούνε στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μιας χώρας, αποκαθιστώντας την εικόνα της στο διεθνές προσκήνιο. Συνολικά, η ενσωμάτωση του καλλιτεχνικού έργου στο δημόσιο χώρο έχει σημαντική επίδραση στην κοινωνία, προάγοντας την κάθε κοινωνική ομάδα και τα μέλη αυτών.

[E74] . Victoria Quarter , Brian Clarke , 1988-1990 .

6.3 Προοπτικές για το μέλλον

...

Μέσω της ερευνάς γίνεται κατανοητό πως υπάρχουν προοπτικές για το μέλλον της χρήσης του βιτρό στην αρχιτεκτονική, ακόμα και στα πλαίσια της Ελλάδας. Η εξέλιξη των τεχνολογιών, όπως ανακάλυψη νέων εργαλείων και οι καινοτόμες υλικές διαδικασίες, ανοίγει νέες προοπτικές για την ανάπτυξη του βιτρό ως μέσω έκφρασης και δημιουργικής αναζήτησης, ακόμα και σε έργα με θρησκευτικό χαρακτήρα. Όπως επισήμανε η ιδιά η Μερόπη Πρέκα στην συνέντευξη της, είναι αναγκαίο η κοινωνία να κατανοήσει ότι το βιτρό αποτελεί ένα μέσο για την εξιστόρηση των ιστοριών του ελληνικού πολιτισμού και της θρησκείας μέσα από μια παλέτα χρωμάτων που αλληλοεπιδρούν με το φυσικό φως. Μέσω της αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών, η τέχνη του βιτρό θα εξελιχθεί ως μια διαδικασία που δεν θα είναι επίπονη για τον κάθε τεχνίτη, ενώ θα διατηρεί ταυτόχρονα τις παραδοσιακές τεχνικές, με αποτέλεσμα την χρήση του βιτρό σε περισσότερες κατασκευές. Η μελέτη της χρήσης του βιτρό στην αρχιτεκτονική αναδεικνύει τη σημασία της τέχνης ως πηγή επίνευσης, πολιτισμικής ανταλλαγής και κοινωνικής ενσωμάτωσης στην σύγχρονη κοινωνία. Η διάκριση των δυο πεδίων μπορεί να ξεπεραστεί με την ανοιχτή σκέψη και την δημιουργική προσέγγιση. **Μέσα από την συνεχή ανάπτυξη και εξέλιξη, οι καλλιτέχνες και οι αρχιτέκτονες θα συνεχίζουν να διαμορφώνουν έναν κόσμο όπου η τέχνη και η αρχιτεκτονική είναι συνυφασμένες με την ανθρώπινη εμπειρία και πολιτιστική εξέλιξη.**

07

Βιβλιογραφία

---

1. Συγγράμματα

- [Σ.1]. Εξαρχόπουλος Θανάσης , ΘΑΝΑΣΗΣ ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ – ΧΑΡΤΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ , εκδ. MIET , Αθήνα , 2012.
- [Σ.2]. Raguin Chieffo Virginia , Stained glass – Radiant Art , εκδ. J. Paul Getty Museum , Los Angeles , 2013.
- [Σ.3]. Rich Chris - Michell Martha – Ward Rachel , Stained glass Basics – Techniques , εκδ. Sterling , Νέα Υόρκη , 1997.
- [Σ.4]. Yorke Trevor , Victorian Stained Glass , εκδ. Bloomsbury Publishing , Αγγλία , 2022.
- [Σ.5]. Walters Louise Marlene , Through Stained Glass , εκδ. Xibris US , 2017.
- [Σ.6]. Goodall John , Parish Church Treasures – The Nation's Greatest Art Collection , εκδ. Bloomsbury Publishing , Αγγλία , 2015.
- [Σ.7]. Thomson McRae Aidan , Stained Glass , εκδ. Amberley Publishing , Stroud , 2018.
- [Σ.8]. Lieber Paula , Abbot Suger and Saint-Denis , εκδ. The Metropolitan Museum of Art , Νέα Υόρκη , 1986.
- [Σ.9]. Itten Johannes , GESTALTUNGS – UND FORMENLEHRE , Μετάφραση. Βρυώνη Γιώτα , εκδ. ANTIYΛH , 2011.
- [Σ.10]. Itten Johannes , KUNST DER FABRE , Μετάφραση. Ομορφοπούλου Ιωάννα , εκδ. KEIMENA EIKΑΣΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ , 1998.
- [Σ.11]. Bergdoll Barry – Dickerman Leah , Bauhaus 1919-1933- Workshops in Modernity , εκδ. Exhibition catalogue , 2009.
- [Σ.12]. Kathleen James – Chakraborty T. Kriebel , Bauhaus Effects in Art , Architecture and Design , εκδ. Routledge , 2022.
- [Σ.13]. Storr Robert – Gerhard Richter , Gerhard Richter – Forty Years of Painting , εκδ. Museum of Modern Art , Νέα Υόρκη , 2002.
- [Σ.14]. Dietmar Elger , Gerhard Richter – A life in Painting , εκδ. University of Chicago Press , Chicago , 2009.
- [Σ.15]. Ovenden Mark , Underground Cities – Mapping the Tunnels Transits and Networks Underneath Our Feet , εκδ. Frances Lincoln , 2020.
- [Σ.16]. H. Kliczkowski , Antoni Gaudi , εκδ. LOFT Publications , 2003.
- [Σ.17]. Pile F. John , A History of Interior Design , εκδ. Laurence King , UK , 2005.
- [Σ.18]. Roe Jeremy , Antoni Gaudi – Temporals , εκδ. Parkstone International , 2015.
- [Σ.19]. Robinson H. William – Jordi Falgas - Carmen Belen Lord – Cleveland Museum of Art , Barcelona and Modernity – Picasso, Gaudi, Miro, Dali , εκδ. Cleveland Museum of Art , Cleveland , 2006.
- [Σ.20]. Clarke Brian , Brian Clarke : Architectural artist , εκδ. St. Martin's Press , 1994.
- [Σ.21]. Spiller Neil , Art and Architecture – A Sublime Synthesis , εκδ. Wiley , 2023.
- [Σ.22]. S. Knapp , The Art of Glass , εκδ. Rockport Publishers , 1998.

- [**Σ.23**]. Clarke Brian – Tony Shafrazi Gallery , Brian Clarke : Projects , εκδ. Tony Shafrazi Gallery, Νέα Υόρκη , 1998.
- [**Σ.24**]. Al. Kodmany Kheir , Tall buildings and the City – Improving the Understanding of Placemaking , εκδ.Springer Nature Singapore , Singapore , 2020.
- [**Σ.25**]. Gunel Halis Mehmet – Igin Emre Huseyin , Tall buildings – Structural Systems and Aerodynamic Form , εκδ.CRC Press, 2014
- [**Σ.26**]. Yankopolus Evans Jennifer , Almanac of Architecture and Design , εκδ.Greenway Communications , 2005.
- [**Σ.27**]. Charleson Andrew , Structure As Architecture , εκδ.Taylor and Francis , Νέα Υόρκη , 2014.
- [**Σ.28**]. Krylov – Tentler Victoria , Building Zaha : The Story of Architect Zaha Hadid, εκδ.Scholastic Incorporated , Νέα Υόρκη , 2020.
- [**Σ.29**]. Argan Carlo Giulio – Bonito Oliva Archille , Η μοντέρνα τέχνη 1770-1970 – Η τέχνη στην καμπή του 21ου αιώνα , Μετάφραση. Σπυριδοπούλου Μαρία , εκδ.RCS Libri S.p.A , Μιλάνο , 2002.
- [**Σ.30**]. H.H Arnason , Ιστορία της ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ – Ζωγραφική,Γλυπτική,Αρχιτεκτονική,Φωτογραφία , Μετάφραση. Κοκαβέστης Φώτης , εκδ.Επίκεντρο , Θεσσαλονίκη , 2006.
- [**Σ.31**]. E.H.Gombrich , ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ , Μετάφραση.Κάσαγλη Λίνα , εκδ.Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης , Αθήνα , 2018.
- [**Σ.32**]. Cohen Louis-Jean , Η αρχιτεκτονική μετά το 1889 – Με το βλέμμα στο μέλλον , Μετάφραση. Μαρτινίδης Πέτρος , εκδ.Universtity Studio Press , Θεσσαλονίκη , 2019.
- [**Σ.33**]. Foster Hall – Krauss Rosalind – Bois Alain Yve – D.H Benjamin – Buchloh – Joselit David , Η ΤΕΧΝΗ ΑΠΟ ΤΟ 1900 , Μετάφραση.Τσολακίδου Ιουλία- Κούλουθρος Δημοσθένης, εκδ.Επίκεντρο , Θεσσαλονίκη , 2018.
- [**Σ.34**]. Bernstein David Susan – Boos Florence – Bracken Pamela – Codell Julie – Elleston Hellen , Teaching William Morris , εκδ.Fairleigh Dickinson University Press , Vancouver , 2019.
- [**Σ.35**]. Holland Owen , William Morris's Utopianism , εκδ.Springer International Publishing , 2017.
- [**Σ.36**]. Bryden Inga , The Pre-Raphaelites – Writings and Sources , εκδ.Thoemmes Press , Νέα Υόρκη , 1998.
- [**Σ.37**]. Πρέκα Μερόπη , ΜΕΡΟΠΗ ΠΡΕΚΑ – VITRUM VITRAUX STAINED GLASS – από υαλί χρωματιστό , εκδ.Νηρέας , Αθήνα , 2014.
- [**Σ.38**]. Κατάλογος της πρώτης ατομικής έκθεσης στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών – ξενοδοχείο Hilton – με την σφραγίδα της λογοκρισίας , 1968.
- [**Σ.39**]. Περιοδικό «Αρχιτεκτονική» , τεύχος 71 , 1968.
- [**Σ.40**]. Περιοδικό «ΓΥΝΑΙΚΑ» , αριθμ. 494 , 1968.

- [Σ.41]. Περιοδικό «Σύναξη» , Οκτώβριος , 1990.
- [Σ.42]. Φερεντίνου Έφης , Άρθρο : ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ VITRAIL ΤΗΣ ΜΕΡΟΠΗΣ ΠΡΕΚΑ – στο νέο κτήριο του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου , 1974.
- [Σ.43]. Εφημερίδα «Καθημερινή» , 22 Μαΐου , 1995.
- [Σ.44]. Cohen Meredith , The Sainte Chapelle and the Construction of Sacral Monarchy , εκδ.Cambridge University Press , Cambridge , 2015.
- [Σ.45]. Kovacs Gallery Maureen , The Epic of Gilgamesh , εκδ.Standord University Press , 1989.
- [Σ.46]. Καζαντζάκης Νίκος , ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ – ΙΣΠΑΝΙΑ , εκδ.ΔΙΟΠΤΡΑ , 2022.
- [Σ.47]. Honours lists of King Charles III , Gazette issue 64269 , 2024.
- [Σ.48]. Saletnik Jeffrey , Josef Albers – Late Modernism , and Pedagogic Form , εκδ.University of Chicago Press , Chicago , 2022.
-

2. Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

- [HB.1]. <https://www.archetype.gr/blog/arthro/otan-i-techni-sinanta-tin-architektoniki>
- [HB.2]. <https://www.archdaily.com/962541/the-close-relationship-between-art-and-architecture-in-modernism>
- [HB.3]. <https://rmjm.com/architecture-art-accessible/>
- [HB.4]. <https://www.britannica.com/art/stained-glass>
- [HB.5]. <https://www.vam.ac.uk/articles/stained-glass-an-introduction>
- [HB.6]. <https://www.stainedglass.org/learning-resources/history-stained-glass>
The function of the stained-glass windows - Chartres sanctuaire du Monde (chartres-csm.org)
- [HB.7]. https://www.archdaily.com/984419/enriching-architecture-stained-glass?ad_source=search&ad_medium=projects_tab&ad_source=search&ad_medium=search_result_all
- [HB.8]. <https://www.english-heritage.org.uk/visit/places/st-pauls-monastery-jarrow/>
- [HB.9]. <https://www.britannica.com/biography/Suger>
- [HB.10]. <https://mnk.pl/exhibitions/the-singer-a-masterpiece-by-jozef-mehoffer>
- [HB.11]. <https://www.st-nicolas.ch/fr>
- [HB.12]. <https://bauhauskooperation.com/wissen/das-bauhaus/koepfe/biografien/biografie-detail/person-565>

- [**HB.13**]. <https://bauhauskooperation.com/knowledge/the-bauhaus/training/workshops/stained-glass>
- [**HB.14**]. <https://www.grassimak.de/en/>
- [**HB.15**]. <https://www.cumberlandstainedglass.com/what-does-the-color-in-your-stained-glass-window-represent/>
- [**HB.16**]. <https://www.britannica.com/topic/Cologne-Cathedral>
- [**HB.17**]. <https://www.cologne-tourism.com/arts-culture/sights/cologne-cathedral/construction-history>
- [**HB.18**]. <https://gerhard-richter.com/en>
- [**HB.19**]. <https://www.glassincanada.org/our-building/charlevoix-metro-station/>
- [**HB.20**]. <https://www.atlasobscura.com/places/charlevoix-stained-glass-windows>
- [**HB.21**]. <https://www.casabatllo.es/en/>
- [**HB.22**]. <https://www.archdaily.com/90689/ad-classics-casa-batllo-antoni-gaudi>
- [**HB.23**]. <https://brianclarke.co.uk/>
- [**HB.24**]. <https://madmuseum.org/views/9-truths-about-brian-clarke>
- [**HB.25**]. <https://www.apollo-magazine.com/brian-clarke-stained-glass-interview/>
- [**HB.26**]. <https://heni.com/talks>
- [**HB.27**]. <https://heni.com/>
- [**HB.28**]. <https://www.bbc.com/>
- [**HB.29**]. <https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-britain/two-cultures>
- [**HB.30**]. <https://vimeo.com/85520967>
- [**HB.31**]. <https://www.hok.com/>
- [**HB.32**]. <https://www.fosterandpartners.com/projects/al-faisaliah-center>
- [**HB.33**]. <https://www.visitsaudi.com/en/see-do/destinations/riyadh/burj-alfaisaliah-in-riyadh>
- [**HB.34**]. <https://www.zaha-hadid.com/architecture/spittelau-viaducts-housing-project/>
- [**HB.35**]. <https://www.zaha-hadid.com/wp-content/uploads/2019/12/spittelau.pdf>
- [**HB.36**]. <https://www.britannica.com/art/Pop-art>
- [**HB.37**]. <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/p/pop-art>
- [**HB.38**]. <https://www.theartstory.org/movement/pop-art/>
- [**HB.39**]. <https://www.vam.ac.uk/articles/introducing-william-morris>
- [**HB.40**]. <https://wmgallery.org.uk/collection/about-william-morris/>
- [**HB.41**]. <https://williammorrissociety.org/about-william-morris/>
- [**HB.42**]. https://www.metmuseum.org/toah/hd/praf/hd_praf.htm
- [**HB.43**]. <https://www.argo-gallery.gr/default.aspx?tab=artists&contentID=129>

- [**HB.44**]. <https://elculture.gr/>
[**HB.45**]. <https://www.teloglion.gr/>
[**HB.46**]. <https://www.lifo.gr/culture/design/enteka-emblimatika-erga-zografikis-kai-glyptikis-se-ktiria-tis-athinas>
[**HB.47**]. <https://artsetmetiers.fr/fr>
[**HB.48**]. <https://acci.gr/>
[**HB.49**]. <https://www.sainte-chapelle.fr/en>
[**HB.50**]. <https://www.worldhistory.org/gilgamesh/>
[**HB.51**]. <https://www.saint-gobain-glass.fr/fr/activites-saint-gobain-glass#histoire>
[**HB.52**]. <https://www.saint-gobain-glass.fr/fr/article/tout-savoir-sur-le-verre-souffle>
[**HB.53**]. <https://www.ltcp.ntua.gr/history/>
[**HB.54**]. <https://www.archetype.gr/blog/arthro/o-architektonas-christos-g-athanasopoulos-1938-2020>
[**HB.55**]. <https://www.petroc.ac.uk/courses/detail/diploma-in-art-design-4/>
[**HB.56**]. <https://www.thegazette.co.uk/all-notices/content/104212>
-

Κατάλογος εικόνων

_Κατάλογος εικόνων

- [E.1]. Πρέκα Μερόπη , ΜΕΡΟΠΗ ΠΡΕΚΑ – VITRUM VITRAUX STAINED GLASS – από υαλί χρωματιστό , εκδ.Νηρέας , Αθήνα , 2014.
- [E.2]. <https://tilesinnewyork.blogspot.com/2016/05/>
- [E.3]. <https://brianclarke.co.uk/series/the-carmelite>
- [E.4]. <https://www.istockphoto.com/photos/casual-architecture-team-working-together-at-desk>
- [E.5]. <https://www.lifo.gr/culture/design/enteka-emblimatika-erga-zografikis-kai-glyp-tikis-se-ktiria-tis-athinas>
- [E.6]. Πρέκα Μερόπη , ΜΕΡΟΠΗ ΠΡΕΚΑ – VITRUM VITRAUX STAINED GLASS – από υαλί χρωματιστό , εκδ.Νηρέας , Αθήνα , 2014.
- [E.7- 8]. <https://stephenliddell.co.uk/2018/08/22/st-pauls-monastery-in-jarrow-and-the-oldest-stained-glass-window-in-the-world/>
- [E.9]. <https://www.sciencenews.org/article/ancient-egyptian-blue-glass-beads-reached-scandinavia>
- [E.10]. <https://www.pointdevue.fr/histoire/histoire-de-france/labbe-suger-lhomme-de-la-basilique-de-saint-denis>
- [E.11]. <https://www.worldhistory.org/article/1277/the-stained-glass-windows-of-chartres-cathedral/>
- [E.12]. <https://theincubator.live/2016/11/21/josef-albers-artist-theorist-educator/>
- [E.13]. <https://bauhauskooperation.com/knowledge/the-bauhaus/training/workshops/stained-glass>
- [E.14]. <https://www.moma.org/interactives/exhibitions/2012/inventingabstraction/?work=14>
- [E.15]. <https://www.istockphoto.com/photos/stained-glass-texture>
- [E.16]. <https://www.nytimes.com/2013/01/17/garden/qa-with-brian-clarke-stained-glass-artist.html>
- [E.17-18]. <https://www.wired.com/2007/07/pl-arts-3/>
- [E.19]. https://www.stm.info/en/about/discover_the_stm_its_history/art-metro/list-artworks/charlevoix-mario-merola-and-pierre
- [E.20]. <https://www.casabatllo.es/en/antoni-gaudi/casa-batllo/inside/>
- [E.21]. <https://www.takewalks.com/blog/gaudi-buildings-barcelona>
- [E.22]. <https://gr.pinterest.com/pin/23010648071107455/>
- [E.23]. <https://galeriemagazine.com/brian-clarke-london-studio/>
- [E.24]. Clarke Brian , Brian Clarke : Architectural artist , εκδ.St.Martin's Press , 1994.
- [E.25-26]. <https://brianclarke.co.uk/series/king-khalid-international-airport>
- [E.27-28-29]. <https://brianclarke.co.uk/series/ring-for-zaha-hadid>
- [E.30]. <https://architecturefoundation.org.uk/programme/2013/the-two-cultures/>

- [E.31-32]. <https://heni.com/>
- [E.33-38]. <https://brianclarke.co.uk/series/al-faisaliah-center>
- [E.39-41]. <https://brianclarke.co.uk/series/pfizer-pharmaceuticals-headquarters>
- [E.42-43]. <https://brianclarke.co.uk/series/spittelau>
- [E.44]. <https://wmgallery.org.uk/collection/about-william-morris/>
- [E.45]. https://www.moma.org/explore/inside_out/2015/04/29/serial-singular-andy-warhols-camp-bells-soup-cans/
- [E.46]. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/337500>
- [E.47]. <https://lamberts.de/artist-testimonials/artist/brian-clarke>
- [E.48-60]. Πρέκα Μερóπη , ΜΕΡΟΠΗ ΠΡΕΚΑ – VITRUM VITRAUX STAINED GLASS – από υαλί χρωματιστό , εκδ.Νηρέας , Αθήνα , 2014.
- [E.61]. <https://www.saint-gobain-glass.fr/fr/article/tout-savoir-sur-le-verre-souffle#avantages>
- [E.62]. https://www.ltcp.ntua.gr/istorikes_photos/
- [E.63-67]. Πρέκα Μερóπη , ΜΕΡΟΠΗ ΠΡΕΚΑ – VITRUM VITRAUX STAINED GLASS – από υαλί χρωματιστό , εκδ.Νηρέας , Αθήνα , 2014.
- [E.68]. <https://www.archetype.gr/blog/arthro/o-architektonas-christos-g-athanasopoulos-1938-2020>
- [E.69-72]. Πρέκα Μερóπη , ΜΕΡΟΠΗ ΠΡΕΚΑ – VITRUM VITRAUX STAINED GLASS – από υαλί χρωματιστό , εκδ.Νηρέας , Αθήνα , 2014.
- [E.73]. Clarke Brian , Brian Clarke : Architectural artist , εκδ.St.Martin's Press , 1994.
- [E.74]. <https://brianclarke.co.uk/series/victoria-quarter>
- [E.75]. <https://www.mainexhibitgallery.com/stained-glass.html>
-

Περίληψη :

Σε ποιο βαθμό είναι σημαντική η ενσωμάτωση ενός καλλιτεχνικού έργου σε αρχιτεκτονική κλίμακα ;

Πως μπορούν να συνεργαστούν Αρχιτέκτονες και Καλλιτέχνες για να δημιουργήσουν χώρους συνυφασμένους με την ανθρώπινη εμπειρία και πολιτιστική εξέλιξη.

Η ενσωμάτωση ενός καλλιτεχνικού έργου σε αρχιτεκτονική κλίμακα είναι ένα φαινόμενο υπό συνεχή αμφισβήτηση, κυρίως για τα αποτελέσματά του. Η παρούσα μελέτη διερευνά αρχικά την ιστορία του βιτρό και της χρήση αυτού, μια μορφή τέχνης που υπερβαίνει τα όρια των δυο κόσμων, προσφέροντας ένα εντυπωσιακό αποτέλεσμα. Εν συνέχεια το κύριο μέρος της μελέτης μέσα από την έρευνα και την ανάλυση του έργου και της ζωής των καλλιτεχνών Brian Clarke και Μερόπης Πρέκα, καλλιτέχνες που αξιοποιούν την τέχνη του βιτρό για να αναδείξουν ένα νέο τρόπο σκέψης σχετικά με την συνεργασία των δυο πεδίων, αποδεικνύεται ότι η επίδραση ενός έργου τέχνης σε ένα αρχιτεκτονικό πλαίσιο με δημόσιο ή μη χαρακτήρα, διαπλέκεται άμεσα με την κοινωνική δομή, διαμορφώνοντας παράλληλα την πολιτιστική ταυτότητα ενός τόπου. Η έρευνα και η διαδικασία της αναζήτησης ενισχύεται μέσα από μια συνομιλία με την ίδια την καλλιτέχνη Μερόπη Πρέκα, που αναδεικνύει την οπτική της σχετικά με την τέχνη του βιτρό και τη σημασία αυτής στην κοινωνία, εμπλουτίζοντας έτσι την κατανόηση του θέματος.

